

UKLJUČENI U SVE, PRIORITET NI U ČEMU – MOŽE LI ESF ZAMIJENITI SUSTAVNU KULTURNU POLITIKU?

Analiza utjecaja financiranja iz
Europskog socijalnog fonda na organizacije
u nezavisnoj kulturi u Republici Hrvatskoj

SADRŽAJ

3	UVOD
4	ESF I KULTURA
6	METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA
7	DESK ISTRAŽIVANJE
7	SOCIJALNO UKLJUČIVANJE
12	DOBRO UPRAVLJANJE
22	UPITNIK I FOKUS GRUPA
27	ESF 2014. – 2020.
38	ESF+
42	ZAKLJUČAK
45	PREPORUKE
48	IMPRESSUM

UVOD

Savez udruga Klubtura u 2021. godini izradio je analizu utjecaja financiranja iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova na organizacije okupljene oko mreže Clubture koje su u proteklom razdoblju provodile projekte u okviru Europskog socijalnog fonda.

Poticaj za izradu ove analize nastavlja se na ranije napore Saveza udruga Klubtura da osigura ravnopravno mjesto organizacijama nezavisne kulture pri kreiranju adekvatnih poziva financiranih iz EU izvora te da prati provedbu projekata i promjene koje zbog njih nastaju unutar polja u kojem organizacije u nezavisnoj kulturi djeluju.

S obzirom na to da se postojeći institucionalni okvir djelovanja organizacija u kulturi posljednjih godina rapidno sužava, što je posebice vidljivo u vrijeme pandemije, sredstva osigurana kroz Europski socijalni fond potrebno je promatrati kao značajan iskorak u održavanju kontinuiteta rada organizacija, kao i jačanja njihovih kapaciteta za aktivnosti koje redovito provode.

Međutim, zbog nepovoljnih praksi upravljanja Fondom i administrativnog preopterećenja koje su organizacije u nezavisnoj kulturi iskusile, proteklo programsko i financijsko razdoblje (2014.–2020.) doima se nedorečeno, nedovršeno i neiskorišteno u kontekstu potencijala za značajnije promjene položaja organizacija u kulturi u odnosu na ostale aktere u polju kulture.

Donositeljima odluka i ostalim dionicima uključenima u kreiranje politike financiranja kroz EU fondove zato je važno isticati da je sudjelovanje organizacija civilnoga društva u polju kulture u osmišljavanju tih politika nužno, kao i njihovo uključivanje među prioritete financiranja, kako bi održali progresivno, kreativno i uključivo društvo. Ova je analiza zalog tom promišljanju.

ESF I KULTURA

Uloga je Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondovi) smanjiti postojeće ekonomske nejednakosti između zemalja članica Europske unije, koje se na zajedničkom europskom tržištu dodatno produbljuju. Za provedbu i korištenje ESI fondova u financijskom razdoblju 2014.–2020., Hrvatska je raspolagala dvama operativnim programima: OP Konkurentnost i kohezija za korištenje Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda (ukupna indikativna alokacija 6,881 milijardi eura) te OP Učinkoviti ljudski potencijali za korištenje Europskog socijalnog fonda i Inicijative za zapošljavanje mladih (ukupna indikativna alokacija 1,582 milijardi eura). Budžet Europskog socijalnog fonda (ESF) u razdoblju od 2014. do 2020. godine iznosio je preko 86 milijardi eura za cijelu Uniju, od čega je Hrvatskoj namijenjeno 1,516 milijardi eura. Posebna alokacija Inicijative za zapošljavanje mladih za razdoblje 2014.–2015. iznosila je 66,177 milijuna eura. Kada se alociranim sredstvima pribroji nacionalno sufinanciranje, ukupna financijska vrijednost Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali (OPULJP) iznosila je oko 1,850 milijardi¹.

Europski parlament i Vijeće definiraju opće smjernice ESF-a, potom Europska komisija i pojedine članice dogovaraju operativne programe za svaku državu, a na temelju tih operativnih programa vlade pojedinih država raspisuju pozive i odabiru projekte koje provode pojedine organizacije. Stoga politika provedbe ESF-a u znatnoj mjeri varira od države do države².

Europski socijalni fond namijenjen je smanjenju nejednakosti između društvenih skupina, odnosno smanjenju nezaposlenosti. Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali u razdoblju 2014.–2020. imao je pet prioriteta: Zapošljavanje i mobilnost radne snage, Socijalno uključivanje, Obrazo-

1 <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/razdoblje-2014-2020> (10. siječnja 2022.)

2 Kako to izgleda u praksi istražio je Luka Ostojić: "Budući da je provedba projekta prepuštena pojedinačnim vladama, a evaluacija ne ide mnogo dalje od operativne razine, projekti često gube vezu između glavnog cilja i ishoda, pa pojedine države znaju poimati ESF naprosto kao dodatan izvor nenamjenskog financiranja", u: Ostojić, L. "Konzervativno i bezidejno rješenje", kulturpunkt.hr, rujana 2019., <https://www.kulturpunkt.hr/content/konzervativno-i-bezidejno-rjesenje> (10. siječnja 2022.)

3 Na ovom je mjestu važno spomenuti da se prethodna rečenica odnosi na organizacije koje se prepoznaju kao lijevo orijentirano civilno društvo. U posljednjih je dvadesetak godina postalo uobičajeno da govor o OCD-ima u kulturi podrazumijeva 1) da pripadaju lijevom političkom spektru koji se zalaže za opće dobro, te 2) da pripadaju nezavisnoj kulturnoj sceni koja je sama po sebi progresivna i društveno angažirana. Smatramo da se radi o pretpostavkama koje previđaju postojanje desno orijentiranog civilnog društva i nezavisnokulturnih aktera koji se ne identificiraju sa spomenutim epitetima, stoga je nužno istaknuti na koje i kakve se subjekte ovdje misli te čija se zastupljenost unutar ESF-a ovdje analizira.

vanje i cjeloživotno učenje, Dobro upravljanje te Tehnička pomoć. Otvoreni pozivi na koje su se javljale organizacije civilnog društva u području kulture odnose se prvenstveno na područja socijalnog uključivanja i dobrog upravljanja. Participativne i inkluzivne društvene prakse te iskustvo sudioničkog upravljanja javnom infrastrukturom u Republici Hrvatskoj zaista jesu područja s kojima povezujemo organizacije civilnog društva (OCD) u kulturi³.

No, nakon proteklog financijskog razdoblja ostao je snažan dojam da je kultura unutar ESF-a svedena na radionice i edukacije za ranjive skupine društva i stjecanje vještina koje im otvaraju put (novim) poslovima, te tribine i konferencije, kao i istraživanja i analize za menadžere u OCD-ima. Stoga bi se moglo ustvrditi da se tijekom šest godina otvaranja poziva i provođenja projekata u sklopu ESF-a (od 2016., kada je objavljen prvi sektorski poziv, do kraja 2021. godine) kulturno polje u Republici Hrvatskoj izmijenilo na nekoliko razina.

Na prvoj razini, kroz prioritetne osi Socijalno uključivanje i Dobro upravljanje raspodijeljeno je preko tristo milijuna kuna za projekte u kulturi za koje su se ravnopravno natjecale ustanove, udruge, JLRS-ovi, zaklade i profitne organizacije. Na taj način, s budžetima od pola milijuna do tri milijuna kuna raspolagali su **dionici od kojih se veliki broj prvi put bavio produkcijom kulturnih aktivnosti**. Na drugoj razini, za pozive unutar tih osi nikada nije raspisan najavljeni nastavak koji bi osigurao kontinuitet barem dijela kapaciteta organizacija. Rijetki sretnici iz organizacija civilnog društva u polju kulture koji su uspjeli ostvariti financiranje u sklopu ESF-a, **nakon provedbe su uglavnom morali smanjivati ljudske i programske resurse**, što je posebna šteta ako se oko projekta izgradila i neka lokalna zajednica. Na trećoj razini, u kontekstu državnog budžeta, **iznosi pojedinačnih potpora (prvenstveno za javne potrebe u kulturi) nisu porasli zbog ESF-a** (kao mjera koja će osigurati kontinuitet programa), već su se smanjili, opravdanjem da se udruge financiraju kroz ESF⁴. O kojem broju organizacija u kulturi se zaista radi, vidjet ćemo kroz analizu provedenu u sklopu ovog istraživanja. Na četvrtoj razini, s obzirom da se radi o značajnim izvorima prihoda, sadržaji kulturne i umjetničke produkcije postali su uvelike determinirani tematskim fokusima poziva, a **Ministarstvo kulture i medija RH nije uklopilo taj sadržaj u javnu kulturnu politiku** niti osiguralo modalitete poziva koji bi odgovarali načinu i uvjetima rada organizacija civilnog društva u polju kulture.

---

4 U veljači 2019. ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek tvrdila je da su izvorna proračunska sredstva u dvije godine povećana za oko 100 milijuna kuna, a "samo kroz Europski socijalni fond osigurano je više od 90 milijuna kuna", ne govoreći pritom ništa o funkciji ESF-a i njegovoj korisničkoj strukturi te raskoraku između programa financiranih kroz nj i temeljnih aktivnosti udruga u kulturi. Usp. Parežanin, L. "Na tehnokratskoj giljotini", kulturpunkt.hr, veljača 2019., <https://www.kulturpunkt.hr/content/na-tehnokratskoj-giljotini> (10. siječnja 2022.)

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Kako bismo potvrdili ili opovrgnuli inicijalnu premisu da se polje kulture izmijenilo pod utjecajem ESF-a u proteklom razdoblju, proveli smo istraživanje koje je uključilo nekoliko metoda rada. Desk istraživanjem mapirani su pozivi na koje su se većinom ili pretežno javljale organizacije u kulturi te su mapirane organizacije koje su za navedene pozive ostvarile financiranje kao nositelji, ali i kao partneri. Mapirane organizacije (35) iz cijele Hrvatske bile su ili jesu nositeljice projekata (od 1 do 4 projekta tijekom programskog razdoblja). Potom je na adrese mapiranih organizacija poslan upitnik koji je sadržavao pitanja o iskustvima, prednostima i nedostacima provedbe projekata u sklopu Europskog socijalnog fonda te o vrednovanju rada Upravljačkog i posredničkih tijela. Ispitanici su odgovarali i na pitanja o očekivanjima od sljedećeg programskog razdoblja (ESF+ 2021. – 2027.). Upitnik su ispunile 22 organizacije. Među njima, u prvoj je fokus grupi održanoj u prosincu 2021. godine sudjelovalo 9 organizacija koje imaju sjedište izvan Zagreba, a u drugoj fokus grupi održanoj u ožujku 2022. godine sudjelovalo je 7 organizacija iz Zagreba. Na fokus grupama detaljnije su analizirana iskustva provedbe te je provedena analiza prednosti i nedostataka korištenja sredstava ESF-a za organizacije u kulturi.

DESK ISTRAŽIVANJE

SOCIJALNO UKLJUČIVANJE

Na osi Socijalno uključivanje detektirano je pet tematskih područja u kojima su se raspisivali pozivi tijekom razdoblja 2014.–2020.

1 UMJETNOST I KULTURA ZA MLADE (NAZIV OBUHVAĆA NEKOLIKO POZIVA)

Na samom početku financijskog razdoblja, 2015. godine, Ministarstvo kulture najavilo je ⁵ raspisivanje poziva *Ruksak pun kulture* za mlade u sklopu OPULJP-a s predviđenom alokacijom od 7 000 000,00 kn. Javno savjetovanje o Nacrtu ključnih elemenata Poziva otvoreno je 28. listopada 2015., a aktivnosti unutar poziva podijeljene su na tri skupine: A (za mlade u srednjim školama), B (za mlade u nepovoljnom položaju) te C (priprema, produkcija i provedba kulturnih i umjetničkih programa). Pred sam kraj javnog savjetovanja, Ministarstvo kulture objavljuje poziv za *Ruksak pun kulture* iz sredstava proračuna RH.

Poziv *Umjetnost i kultura za mlade*, faza I. (7 000 000,00 kn) najavljen je u travnju 2016. godine u indikativnom kalendaru ⁶, a objavljen u prosincu iste godine. Elementi poziva bili su identični onima koji su bili na javnom savjetovanju, a ukupna alokacija poziva sada iznosi 18 000 000,00 kn. Prvi rezultati poziva objavljeni su godinu dana po raspisivanju poziva, krajem prosinca 2017. godine za skupinu A, potom u veljači 2018. za skupinu B te u travnju 2018. za skupinu C.

Od 32 odabrana nositelja u tri skupine, financiranje je ostvarilo 7 organizacija civilnog društva aktivnih u području kulture i 1 umjetnička organizacija, a ukupno je raspodijeljeno 17 968 221,23 kn.

5 Poziv je proizlazio iz postojećeg programa *Ruksak pun kulture – umjetnost i kultura u vrtiću i školi* koji je Ministarstvo provodilo protekle tri godine. Taj se program financirao i još uvijek se financira sredstvima državnog proračuna, a cilj mu je priprema i provedba različitih kulturnih i umjetničkih programa prilagođenih djeci i mladima u vrtićima, osnovnim i srednjim školama, s posebnim naglaskom na dislocirana i prometno slabije povezana područja Republike Hrvatske. <https://min-kulture.gov.hr/28-listopada-2015-raspisivanje-javnog-savjetovanja-nacrt-elementa-po->

[ziva-na-dostavu-projekt-nih-prijedloga-za-ruksak-pun-kulture-za-mlade/12651](http://www.esf.hr/ziva-na-dostavu-projekt-nih-prijedloga-za-ruksak-pun-kulture-za-mlade/12651) (10. siječnja 2022.)

6 Godišnji plan objave poziva na dostavu projektnih prijedloga sadrži indikativni popis poziva na dostavu projektnih prijedloga i rokova poznatih u trenutku izrade plana te je podložan izmjenama i dopunama, vidi: <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/razdoblje-2014-2020/godisnji-plan-objave-operacijaprojekata-esf/> (10. siječnja 2022.)

Sredinom veljače 2018. godine najavljen je poziv *Umjetnost i kultura za mlade* (25 000 000,00 kn), krajem ožujka 2019. godine najavljen je poziv *Umjetnost i kultura za djecu i mlade* (25 000 000,00 kn). U veljači 2020. godine ponovno je najavljen poziv *Umjetnost i kultura za djecu i mlade* (25 000 000,00 kn), no tada izbija globalna epidemija, države idu u *lock-down*, prestaju kulturna i umjetnička događanja, a poziv je preimenovan u *Umjetnost i kultura online*.

2 UMJETNOST I KULTURA 54+

Zajedno s pozivom *Umjetnost i kultura za mlade*, 2015. godine najavljen je i *Ruksak pun kulture 54+*, s inicijalnom alokacijom od 2 000 000,00 kn. Nakon što je *Ruksak* ostao unutar državnog proračuna, 2016. godine najavljen je poziv *Umjetnost i kultura 54+*, faza I. s istom alokacijom.

Istoimeni poziv (faza I.) najavljen je 2017. godine u indikativnom kalendaru, s povećanjem alokacije na 20 000 000,00 kn. Odrednica *faza I.*, koja upućuje na kontinuitet, nestaje iz poziva objavljenog u svibnju 2017. Rezultati poziva objavljeni su nakon više od godine dana, u srpnju 2018., a prema zbroju dodijeljenih iznosa raspodijeljeno je 18 407 825,59 kn⁷.

Od 40 nositelja, financiranje je ostvarilo 6 organizacija civilnog društva aktivnih u području kulture i 2 umjetničke organizacije.

3 UMJETNOST I KULTURA ONLINE

Nakon izbijanja pandemije Covid-19, kao mjera pomoći kulturnom sektoru, u svibnju 2020. godine najavljen je u indikativnom kalendaru poziv pod nazivom *Umjetnost i kultura online* s alokacijom 25 000 000,00 kn. Alokacija je preuzeta od poziva *Umjetnost i kultura za djecu i mlade*, a u ciljne skupine poziva uključeni su i stariji od 54 godine, bez dodatnog objašnjenja. Poziv je bez prethodne najave ključnih elemenata objavljen 18. svibnja 2020., usmjeren povećanju socijalne uključenosti osoba mlađih od 25 i starijih od 54 godine sudjelovanjem u kulturnim i umjetničkim aktivnostima putem interneta.

Poziv je objavljen kao otvoreni trajni poziv. Kolokvijalno se takav tip poziva naziva "najbrži prst" jer se prijave zaprimaju i uzimaju u obzir bez detaljne evaluacije njihove kvalitete, a nakon što se javi određeni broj prijavitelja,

---

7 Odluka o financiranju navodi da je raspodijeljeno 19 694 067,19 kn, iako zbroj dodijeljenih iznosa ukazuje drugačije. Usp. odluka o financiranju https://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2018/07/Odluka-o-financiranju_UiK-54_18.7.2018..pdf i excel tablica s popisom ugovora: <https://www.esf.hr/natjecaji/socijalno-ukljucivanje/umjetnost-i-kultura-54/> (10. siječnja 2022.)

odnosno dosegne neki postotak raspoloživih sredstava, poziv se obustavlja do određenog datuma. Poziv je Ministarstvo kulture 8. lipnja obustavilo do 20. kolovoza 2020. godine. Poziv je iznenada ponovno otvoren 26. lipnja, a financijska su sredstva povećana za 10 000 000,00 kn, odnosno na 35 milijuna kuna "slijedom zaprimanja velikog broja projektnih prijedloga".

Na takav je potez Ministarstva reagirao⁸ Savez udruga Klubtura, savez organizacija aktivnih u polju nezavisne, izvaninstitucionalne i neprofitne kulturno-umjetničke djelatnosti s članstvom od 60 udruga i umjetničkih organizacija iz Hrvatske. "Iako pozdravljamo osiguravanje dodatne alokacije od 10 milijuna kuna za ovaj Poziv, zabrinuti smo zbog netransparentne i nedosljedne prakse raspisivanja, obustave i ponovnog pokretanja Poziva za dodjelu bespovratnih sredstava. Također, izražavamo zabrinutost oko izostanka informacije o izvoru te alokacije, pogotovo u ovim nesigurnim vremenima za kulturnu i umjetničku produkciju". Organizacije su smatrale da je praksa objave poziva po principu "najbržeg prsta" neprimjerena u kontekstu organizacije svakodnevnog rada, ostvarivanja suradnji i partnerstava te osmišljavanja i provedbe aktivnosti koje nesumnjivo imaju važan utjecaj na razvoj društva i dobrobit pripadnika ranjivih skupina. Takav princip objave poziva, bez pravodobne najave njegovih ključnih elemenata, utječe na kvalitetu projektnih prijava svih prijavitelja.

Prvi rezultati poziva objavljeni su više od pola godine nakon otvaranja (interventnog) poziva, 26. siječnja 2021., a do 21. listopada 2021. kroz 5 Odluka o financiranju raspodijeljeno je 23 067 886,63 kn, odnosno do kraja 2021. još uvijek nisu objavljeni svi rezultati poziva.

Od 53 nositelja, tek ih 23 djeluje u području kulture, a 14 je udruga nezavisne kulturne scene i umjetničkih organizacija koje djeluju dulji niz godina.

4 UKLJUČIVANJE MARGINALIZIRANIH SKUPINA U ZAJEDNICU KROZ KULTURNE I UMJETNIČKE AKTIVNOSTI

Poziv se prvi i posljednji put pojavljuje u indikativnom kalendaru u veljači 2018. godine s alokacijom od 45 000 000,00 kn.

---

8 https://www.clubture.org/system/repository/file/127/Klubtura_Otvoreno_pismo_MK_Umjetnost_i_kultura_online_26062020.pdf (10. siječnja 2022.)

5 MEDIJI ZAJEDNICE – POTPORA SOCIJALNOM UKLJUČIVANJU PUTEM MEDIJA

Od 2013. do 2015. godine Ministarstvo kulture provodilo je program institucionalne potpore neprofitnim medijima zahvaljujući kojem je neprofitni medijski sektor (treći sektor, mediji zajednice) doživio svojevrsni procvat, ali i oštre kritike, uglavnom iz smjera komercijalnih medija te desno orijentiranog civilnog društva, također nakladnika medija. U indikativnom kalendaru za 2015. godinu najavljen je poziv *Mediji zajednice* s ukupnom alokacijom 30 600 000,00 kn. Početkom 2016. godine ministar kulture Zlatko Hasanbegović jednim potpisom ukida spomenuti program potpore i pripadajuće Povjerenstvo za neprofitne medije, a preostale potpore neprofitnom sektoru svodi na beznačajne iznose. U indikativnom kalendaru objave poziva u sklopu OPULJP-a u 2016. godini ne nalazi se poziv za medije zajednice.

Zajedno s promjenom ministra, 2017. godine ponovno je najavljen poziv *Razvoj medija zajednice* (30 600 000,00 kn) te opet 2018. pod nazivom *Mediji zajednice – potpora socijalnom uključivanju putem medija* (30 600 000,00 kn). U veljači 2019. bilo je jasno⁹ da će se poziv provoditi u dvije faze¹⁰, najavom poziva *Mediji zajednice – potpora socijalnom uključivanju putem medija*, faza I. s ukupnom alokacijom od 15 000 000,00 kn.

U travnju 2019. objavljen je poziv koji je dočekan s nepovjerenjem u neprofitnom medijskom sektoru, ili kako to sažima¹¹ Toni Gabrić, glavni urednik portala H-alter: "U čitavom natjecanju nema ništa što se odnosi na važnost novinarstva za demokraciju i služenje javnom interesu. Sve se svodi na izvještavanje o posebnim diskriminiranim grupama. To su važne teme. Ali ako se sve svodi na to, to ne znači samo da je sve drugo zanemareno, nego da se i te teme getoiziraju. To neće koristiti ni deprivilegiranim skupinama, ni javnosti, a ni novinarima." Prijeporno je bilo i raspisivanje poziva kao de

9 <https://udruga.gov.hr/vijesti/odrzani-info-dani-o-natjecajima-za-dodjelu-financijskih-sredstava-projektima-i-programima-organizacija-civilnoga-drustva-iz-javnih-izvora-u-2019-godini/4927> (10. siječnja 2022.)

[na-kuna-ministarstvo-kulture-natjecaj-za-medije-zajednice-ce-u-prvoj-fazi-raspisati-na-15-milijuna-kuna/](https://www.kulturpunkt.hr/content/na-kuna-ministarstvo-kulture-natjecaj-za-medije-zajednice-ce-u-prvoj-fazi-raspisati-na-15-milijuna-kuna/) (10. siječnja 2022.). Novi Zakon je na snazi od 22. listopada 2021., a Smjernice nikada nisu donesene.

10 U ožujku 2019. iz Ministarstva kulture poručuju da će drugu fazu vezati uz donošenje novog i dugonajavljivanog Zakona o elektroničkim medijima, ali i Smjernica za medijsku politiku. "Druga faza poziva pravovremeno će se objaviti tako da sredstva mogu biti ugovorena te projekti provedeni do 31. prosinca 2023.", vidi: Brakus, A. Umjesto 30 milijuna kuna, Ministarstvo kulture natječaj za medije zajednice će "u prvoj fazi" raspisati na 15 milijuna kuna, faktograf.hr, ožujak 2019., <https://faktograf.hr/2019/03/09/umjesto-30-miliju->

11 Trodijelni temat o stanju u trećem medijskom sektoru u 2019. godini, koji daje pregled ključnih problema i institucija, napisao je novinar Jerko Bakotin za portal kulturpunkt.hr, a dostupan je na sljedećim poveznicama: <https://www.kulturpunkt.hr/content/neprofitni-mediji-kontroverze-javnog-financiranja/>; <https://www.kulturpunkt.hr/content/neprofitni-mediji-u-iskickivanju-godota/>; <https://www.kulturpunkt.hr/content/na-granici-unistenja> (10. siječnja 2022.)

minimis potpore. Riječ je o potporama vrijednosti do 200.000 eura – dakle oko milijun i pol kuna, skoro koliko je iznosila najviša potpora u sklopu poziva – koje po pravilima Europske komisije o zaštiti tržišnog natjecanja pojedini subjekt može dobiti unutar tri godine. Jednom kad dođu do tog iznosa, neprofitnim bi medijima bili zatvoreni i drugi potencijalni javni fondovi, poput Fonda za pluralizam pri Agenciji za elektroničke medije.

Rezultati poziva objavljeni su u srpnju 2020. godine.

Odabrano je 13 medijskih projekata¹², a od neprofitnih medija koji su se tijekom proteklog desetljeća etablirali kao mediji zajednice, tek 3 su kao nositelji dobili potporu.

U 2020. godini na rezervnoj listi indikativnog kalendara pojavljuju se *Mediji zajednice – potpora socijalnom uključivanju putem medija, faza II.* (15 000 000,00 kn), no oni nestaju iz kalendara u 2021. godini.

6 ČITANJEM DO UKLJUČIVOG DRUŠTVA

U indikativnom kalendaru za 2019. godinu najavljen je poziv *Čitanjem do uključivog društva* (49 000 000,00 kn) koji se direktno nadovezuje na Nacionalnu strategiju poticanja čitanja koju je Ministarstvo kulture usvojilo krajem 2017. godine. Isti je natječaj najavljen i početkom 2020. godine te u prosincu konačno raspisan, s alokacijom od 41 000 000,00 kn. Poziv je bio podijeljen u dvije skupine aktivnosti, skupina A za knjižnice te skupina B za udruge, umjetničke organizacije, ustanove i JLRS-ove. Ministarstvo kulture zatvara poziv za skupinu B u siječnju 2021. te kompletan poziv 11. veljače 2021. godine.

Krajem kolovoza 2021. godine objavljena je Odluka o financiranju za skupinu A (35 000 000,00 kn) dok rezultati poziva za skupinu B još uvijek nisu objavljeni.

---

12 Detaljnije o problematici procedure odabira i odabranim projektima pisao je u više navrata istraživački novinar Hrvoje Šimičević za tiskano i web izdanje Novosti: <https://www.portalnovosti.com/ministarstvo-medij-skog-mraka>, <https://www.portalnovosti.com/za-skandalozne-rezultate-natjecaja-za-medije-zajednice-od-govorna-je-ministrice-obuljen> (10. siječnja 2022.)

SOCIJALNO UKLJUČIVANJE

GOD.	OBJAVA KALENDARA	NAJAVLJENI POZIVI	OBJAVLJENI POZIVI I ALOKACIJA
2015	KOLOVOZ	Ruksak pun kulture za mlade (7,000,000.00 kn) Ruksak pun kulture 54+ (2,000,000.00 kn) Mediji zajednice (30,600,000.00 kn)	
2016	TRAVANJ	Umjetnost i kultura za mlade, faza I. (7,000,000.00 kn) Umjetnost i kultura 54+, faza I. (2,000,000.00 kn)	Umjetnost i kultura za mlade (18,000,000.00 kn) 12. 12. 2016.
2017	SVIBANJ	Umjetnost i kultura 54+, faza I. (20,000,000.00 kn) Razvoj medija zajednice (30,600,000.00 kn)	Umjetnost i kultura 54+ (20,000,000.00 kn), 23. 5. 2017
2018	VELJAČA	Uključivanje marginaliziranih skupina u zajednicu kroz kulturne i umjetničke aktivnosti (45,000,000.00 kn) Mediji zajednice – potpora socijalnom uključivanju putem medija (30,600,000.00 kn) Umjetnost i kultura za mlade (25,000,000.00 kn)	
2019	OŽUJAK	Mediji zajednice – potpora socijalnom uključivanju putem medija, faza I. (15,000,000.00 kn) Umjetnost i kultura za djecu i mlade (25,000,000.00 kn)	Mediji zajednice – potpora socijalnom uključivanju putem medija, faza 1. (15,000,000.00 kn) 15. 4. 2019.
2020	VELJAČA / SVIBANJ	Umjetnost i kultura za djecu i mlade (25.000.000,00 kn) Čitanjem do uključivog društva (49.000.000,00 kn) Umjetnost i kultura online (25.000.000,00 kn)	Umjetnost i kultura online (35,000,000.00 kn) 18. 5. 2020. Čitanjem do uključivog društva (41,000,000.00 kn) 23. 12. 2020.
2021	OŽUJAK	Unutar osi nema natječaja za organizacije civilnog društva u području kulture	

	OBJAVLJENI REZULTATI I PODIJELJENA SREDSTVA	REZERVNA LISTA
	<p>Umjetnost i kultura za mlade 20. 12. 2017 – 17. 4. 2018. (17,968,221.23 kn)</p>	
	<p>Umjetnost i kultura 54+ 18. 7. 2018. (18,407,825.59 kn)</p>	
	<p>Mediji zajednice 31. 7. 2020. (15,000,000.00 kn)</p>	
	<p>Umjetnost i kultura online 26. 1. – 21. 10. 2021. (nisu objavljene sve Odluke o financiranju)</p> <p>Čitanjem do uključivog društva 30. 8. 2021. (nisu objavljene sve Odluke o financiranju)</p>	<p>Mediji zajednice – potpora socijalnom uključivanju putem medija faza II. (20,000,000.00 kn)</p>

DOBRO UPRAVLJANJE

Na osi Dobro upravljanje detektirana su četiri tematska područja u kojima su se raspisivali pozivi tijekom razdoblja 2014.–2020.

1 KULTURA U CENTRU – POTPORA RAZVOJU JAVNO-CIVILNOG PARTNERSTVA U KULTURI

Od početka financijskog razdoblja, u indikativnim godišnjim kalendarima pojavljuje se poziv za razvoj društveno-kulturnih centara odnosno javno-civilnog partnerstva u kulturi¹³. Razlog tomu je angažman organizacija civilnog društva u području kulture koje su sudjelovale dijelom u programiranju, a dijelom u oblikovanju poziva koji je trebao pružiti potporu razvoju partnerstava između lokalne uprave i civilnih aktera u upravljanju infrastrukturom za društvene i kulturne djelatnosti.

Dvije godine za redom, 2015. i 2016., najavljen je poziv pod nazivom *Razvoj društveno-kulturnih centara s ukupnom alokacijom 23 040 000,00 kn*. U indikativnom kalendaru za 2017. godinu najavljen je poziv *Kultura u centru – potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi*, faza I. s istom alokacijom. Kad je poziv napokon objavljen u studenom 2017. godine ukupna je alokacija iznosila 50 000 000,00 kn. Na poziv su se, uz organizacije civilnog društva, mogli kao prijavitelji javiti jedinice lokalne samouprave čiji je broj stanovnika manji od 10 000 (za aktivnosti uspostave ili razvoja modela) te ustanove u kulturi kojima je osnivač grad ili županija (za aktivnosti suradnje ili umrežavanja). Rezultati natječaja objavljeni su nakon godinu dana, krajem listopada 2018.

Ukupno su financirana 34 projekta gdje su potpore za svoj rad većinom (19 nositelja) dobile organizacije civilnog društva aktivne u području kulture¹⁴.

13 U desetak hrvatskih gradova od kraja 1990-ih razvijaju se modeli upravljanja velikim prostornim resursima gdje se s jedne strane nalazi jedinica lokalne ili regionalne samouprave kao vlasnik prostora, a s druge strane organizacije civilnog društva najčešće okupljene u saveze udruga koje koriste i vode prostore. Radi se o civilno-javnim partnerstvima koja mogu poprimiti različite oblike: podjela zaduženja i odgovornosti u takvim partnerstvima varira od grada do grada. Iako se za gotovo sve primjere može reći da partnerstvo u svom punom smislu riječi nigdje nije ostvareno, odnos civilnog i javnog koji se razvija upravnim jedinicama osigurava održavanje i obnavljanje prostora u njihovom vlasništvu, a građanima (organizacijama i pojedincima) resurs za proizvodnju i konzumaciju programa.

14 Temeljem mapiranja provedenog 2019. i 2020. godine jasno je iskazana podjela između provoditelja koji su sami pokrenuli proces sudioničkog upravljanja nekim prostornim resursom i onih koji su, iako u ulozi nositelja projekta, zapravo samo partneri lokalnim vlastima. Detaljnije o kontekstu provedbe projekata u sklopu poziva u publikaciji *Trasiranje puta novim modelima upravljanja: uspjesi u limbu asimetričnih partnerstava (Kurziv, Operacija grad) Zagreb 2020.* https://www.kulturpunkt.hr/sites/default/files/trasiranje%20puta%20novim%20modelima%20upravljanja_2020_web_kurziv_OG.pdf (10. siječnja 2022.)

Istekom projekata kroz 2020. godinu, postojala je bojazan da neće biti moguće održati prostore u kojima su organizacije kroz dvije godine razvile česte i raznovrsne kulturne programe te zaposlile ljude da programe i prostor vode. S obzirom da se radilo o prvoj fazi, očekivalo se raspisivanje druge faze poziva, i to tijekom provedbe projekata. U indikativnom kalendaru za 2020. godinu napokon je najavljena *Kultura u centru – potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi*, faza II. (57 000 000,00 kn) za studeni, odnosno prosinac 2020. Te godine poziv nije objavljen, a u 2021. poziv nestaje iz indikativnog kalendara.

2 PROSTORI SUDJELOVANJA

U indikativnim kalendarima za 2016. i 2017. godinu najavljen je poziv *Prostori sudjelovanja – razvoj programa revitalizacije prostora u javnom vlasništvu kroz partnerstvo OCD-a i lokalne zajednice*, faza I. s inicijalnom alokacijom 19 000 000,00 kn. Poziv objavljen u indikativnom kalendaru za 2018. godinu više se nije provodio po fazama, a alokacija je iznosila 60 000 000,00 kn.

U prosincu 2018. godine objavljen je kao otvoreni trajni poziv (tzv. najbrži prst) s alokacijom od 70 000 000,00 kn, a u veljači 2019. povećan je iznos sredstava na 120 000 000,00 kuna. U ožujku 2019. poziv je obustavljen te se obustava produljivala gotovo deset puta do isteka roka, 31. prosinca 2019.

Prva je Odluka o financiranju donesena 25. svibnja 2020. (54 955 173,30 kn), a druga gotovo dvije godine od raspisivanja poziva, 29. listopada 2020. (54 139 931,24 kn). Ukupno je raspodijeljeno 109 095 104,54 kn za 62 projekta, a **organizacije iz područja kulture nositelji su tek 10 projekata odabranih za financiranje.**

Poziv je trebao partnerstvom udruga i lokalnih vlasti doprinijeti razvoju društvenih centara u zajednici, prostora u javnom vlasništvu dodijeljenih organizacijama civilnoga društva na korištenje. Zamišljen kao komplementaran natječaju *Kultura u centru* u prioritetnoj osi Dobrog upravljanja, kroz poziv se na kraju dodijelilo oko 110 milijuna kuna za Socijalno uključivanje i potporu u zajednici, moguće na štetu pojma i prakse društvenog (kulturnog) centra koje već desetak godina razvijaju akteri civilnog društva u kulturi i koji uz sebe vežu vrijednosti poput inkluzivnosti, participacije, transparentnosti i antikorupcije.

3 TEMATSKE MREŽE

U svibnju 2018. godine objavljen je u dvije komponente, bez prethodne najave u indikativnom kalendaru, poziv *Tematske mreže za društveno-ekonomski razvoj te promicanje socijalnog dijaloga u kontekstu unapređivanja uvjeta rada*. Prva komponenta odnosila se na organizacije civilnog društva kao prijavitelje, s alokacijom 70 000 000,00 kn, a druga na socijalne partnere (sindikati, udruge sindikata više razine, udruge poslodavaca, udruge poslodavaca više razine) kao prijavitelje, s alokacijom 10 000 000,00 kn. Poziv je bio otvoren do listopada 2018. godine.

U lipnju 2020. godine objavljena je prva Odluku o financiranju za 10 projekata u okviru komponente 2. U rujnu 2020. godine Upravljačko tijelo OPULJP-a (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike) odobrilo je povećanje financijske omotnice za komponentu 1 na 73 682 444,15 kn te je 2. listopada 2020., dvije godine po zatvaranju poziva, objavljena druga Odluka o financiranju za 21 projekt u okviru komponente 1.

Financiranje od tri do tri i pol milijuna kuna na natječaju je kao nositelj ostvarila samo jedna organizacija civilnog društva aktivna u području kulture, a kao partneri još 11 organizacija, sveukupno kroz 4 projekta.

U indikativnom kalendaru za 2019. godinu najavljene su *Tematske mreže za društveno-ekonomski razvoj te promicanje socijalnog dijaloga u kontekstu unapređivanja uvjeta rada, faza II*. (50 000 000,00 kn), dok se isti poziv nalazi na rezervnoj listi u 2020. godini. U 2021. godini u indikativnom kalendaru uopće ne postoji prioriteta os Dobro upravljanje.

4 JAČANJE KAPACITETA OCD-A ZA ODGOVARANJE NA POTREBE LOKALNE ZAJEDNICE

U 2019. godini u indikativnom su kalendaru najavljeni pozivi *Mikroprojekti – podrška aktivnostima lokalnih OCD-a (utemeljenih na radu u lokalnoj zajednici) za učinkovito rješavanje potreba lokalne zajednice* (100 000 000,00 kn) i *Podrška lokalnim organizacijama civilnoga društva – znanjem za doprinos zajednici* (100 000 000,00 kn). U veljači 2020. najavljeni su isti projekti istih alokacija, no tada izbija globalna epidemija, države idu u *lockdown*, organizacije civilnog društva prestaju s većinom aktivnosti.

U svibnju 2020. najavljeni su novi pozivi kao svojevrsne covid-mjere civilnom društvu koje jedino nije ostvarilo nikakve potpore za zapošljavanje tijekom pandemije.

Jačanje kapaciteta OCD-a za odgovaranje na potrebe lokalne zajednice, faza I. (100 000 000,00 kn) u indikativnom se kalendaru 2020. predlaže kao "nadopuna već planiranom pozivu usmjerenom jačanju kapaciteta organizacija civilnoga društva koje djeluju na lokalnim razinama, a kojima je dodatno potrebno jačati kapacitete za pružanje učinkovitog odgovora na krizne situacije (za što su uslijed novonastale krize organizacije civilnoga društva iskazale potrebu)".

Poziv je krajem prosinca 2020. godine objavljen u modalitetu otvorenog trajnog poziva (tzv. najbrži prst, ali uz objavu ključnih elemenata poziva dva mjeseca prije roka za prijavu, za razliku od prije spomenutih *Umjetnost i kultura online* te *Prostori sudjelovanja*). Projektni prijedlozi mogli su se podnositi od 15. veljače 2021. godine od 9 sati. Poziv je podijeljen u tri skupine: u prvoj su se prijavljivali akteri koji do sada nisu kao nositelji provodili projekte iz Europskog socijalnog fonda (50 000 000,00 kn), druga skupina je bila otvorena organizacijama koje već imaju to iskustvo (50 000 000,00 kn), a treća se odnosila na aktere koji djeluju u potresom pogođenim područjima (20 000 000,00 kn), sveukupno 120 000 000,00 kn alokacije. Obavijest o obustavi poziva za prvu i drugu skupinu objavljena je 31. ožujka 2021.

Krajem rujna 2021. godine stiže službena obavijest¹⁵ da je Upravljačko tijelo Fonda, Ministarstvo rada, pregovorilo financijska sredstva u vrijednosti većoj od 2 milijarde kuna, odnosno ukupno 21% iznad dodijeljenih sredstava za OPULJP 2014.–2020. Organizacije civilnog društva početkom listopada neslužbenim kanalima dobivaju informaciju da se projekti prijavljeni na poziv *Jačanje kapaciteta OCD-a*, koji su završili faze procjene kvalitete i čišćenja budžeta, ipak neće ugovarati. Organizacije šalju dopis Ministarstvu i Upravi za upravljanje operativnim programima EU-a sa zahtjevom za pojašnjenje. Službeni odgovor na dopis nikada ne dobivaju, ali krajem mjeseca počinje objava rezultata.

---

15 Savez udruga Klubtura šalje službeni dopis Ministarstvu kulture i medija te Ministarstvu rada, Upravljačkom tijelu Fonda, s upitom o objavi poziva *Kultura u centru*, faza II., te uz obavijest da najavljeni poziv u ovom programskom razdoblju neće biti objavljen, saznaje i o pregovaranju financijskih sredstava Fonda za razdoblje 2014.–2020. Tu informaciju potvrđuje ravnatelj Uprave za upravljanje operativnim programima Europske unije na 6. sjednici sedmog saziva Savjeta za razvoj civilnog društva, 27. rujna 2021., <https://www.youtube.com/watch?v=4Pvm-u4edZw> (10. siječnja 2022.)

Prva Odluka o financiranju objavljena je 25. listopada 2021., više od osam mjeseci od objave ovog interventnog poziva. **Do kraja 2021. godine kroz sedam Odluka o financiranju za prvu i treću skupinu raspodijeljeno je 42 204 194,16 kn.**

U svibnju 2020. godine u indikativnom kalendaru najavljena je i faza II. istog poziva u iznosu od 50 000 000,00 kn, koja se "planira provesti neposredno nakon faze I. Poziva kako bi se osigurala dostatna sredstva za potrebe lokalnih organizacija civilnoga društva, istovremeno dajući priliku za prilagodbu (mogućim) izmijenjenim okolnostima, odnosno potrebama organizacija civilnoga društva u odnosu na vrijeme raspisivanja faze I.", te poziv *Podrška lokalnim organizacijama civilnoga društva – znanjem za doprinos zajednici* u iznosu od 60 000 000,00 kn.

Oba se poziva ne nalaze u indikativnom kalendaru za 2021. godinu, odnosno u kalendaru uopće ne postoji prioriteta os Dobro upravljanje.

DOBRO UPRAVLJANJE

GOD.	OBJAVA KALENDARA	NAJAVLJENI POZIVI
2015	KOLOVOZ	Razvoj društveno-kulturnih centara (23,040,000.00 kn)
2016	TRAVANJ	Prostori sudjelovanja – razvoj programa revitalizacije prostora u javnom vlasništvu kroz partnerstvo OCDA i lokalne zajednice, faza I. (19,000,000.00 kn) Razvoj društveno-kulturnih centara (23,040,000.00 kn)
2017	SVIBANJ	Kultura u centru – potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi, faza I. (23,040,000.00 kn) Prostori sudjelovanja – razvoj programa revitalizacije prostora u javnom vlasništvu kroz partnerstvo OCD-a i lokalne zajednice, faza I. (19,000,000.00 kn)
2018	VELJAČA	Prostori sudjelovanja – razvoj programa revitalizacije prostora u javnom vlasništvu kroz partnerstvo OCD-a i lokalne zajednice (60.000.000,00 kn)
2019	OŽUJAK	Tematske mreže za društveno-ekonomski razvoj te promicanje socijalnog dijaloga u kontekstu unapređivanja uvjeta rada, faza II. (50,000,000.00 HRK) Mikroprojekti – podrška aktivnostima lokalnih OCD-a (utemeljenih na radu u lokalnoj zajednici) za učinkovito rješavanje potreba lokalne zajednice (100,000,000.00 kn) Podrška lokalnim organizacijama civilnoga društva – znanjem za doprinos zajednici (100,000,000.00 kn)
2020	VELJAČA / SVIBANJ	Kultura u centru – potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi, faza II. (57,000,000.00 kn) Mikroprojekti (100,000,000.00 kn) Podrška lokalnim organizacijama civilnoga društva – znanjem za doprinos zajednici (100,000,000.00 kn) Jačanje kapaciteta OCD-a za odgovaranje na potrebe lokalne zajednice, faza I. (100,000,000.00 kn) Jačanje kapaciteta OCD-a za odgovaranje na potrebe lokalne zajednice, faza II. (50,000,000.00 kn) Podrška lokalnim organizacijama civilnoga društva – znanjem za doprinos zajednici (60,000,000.00 kn)
2021	OŽUJAK	Os nije zastupljena u indikativnom kalendaru

	OBJAVLJENI POZIVI I ALOKACIJA	OBJAVLJENI REZULTATI I PODIJELJENA SREDSTVA	REZERVNA LISTA
	<p>Kultura u centru – potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi, faza I. (50,000,000.00 kn) 30.11.2017.</p>	<p>Kultura u centru 25.10.2018.</p>	
	<p>Prostori sudjelovanja – razvoj programa revitalizacije prostora u javnom vlasništvu kroz partnerstvo OCD-a i lokalne zajednice (120,000,000.00 kn), 4. 12. 2018.</p> <p>Tematske mreže za društveno-ekonomski razvoj te promicanje socijalnog dijaloga u kontekstu unapređivanja uvjeta rada (80,000,000.00 kn) 4. 5.2018.</p>	<p>Prostori sudjelovanja 22. 5. – 29.10.2020. Tematske mreže (komponenta 2) 2.10.2020.</p>	
	<p>Jačanje kapaciteta OCD-a za odgovaranje na potrebe lokalne zajednice (120,000,000.00 kn) 15. 2. 2021.</p>	<p>Jačanje kapaciteta OCD-a 25.10. – 28.11.2021. (nisu objavljene sve Odluke o financiranju)</p>	<p>Tematske mreže za društveno-ekonomski razvoj, faza II. (20,000,000.00 kn)</p>

UPITNIK I FOKUS GRUPE

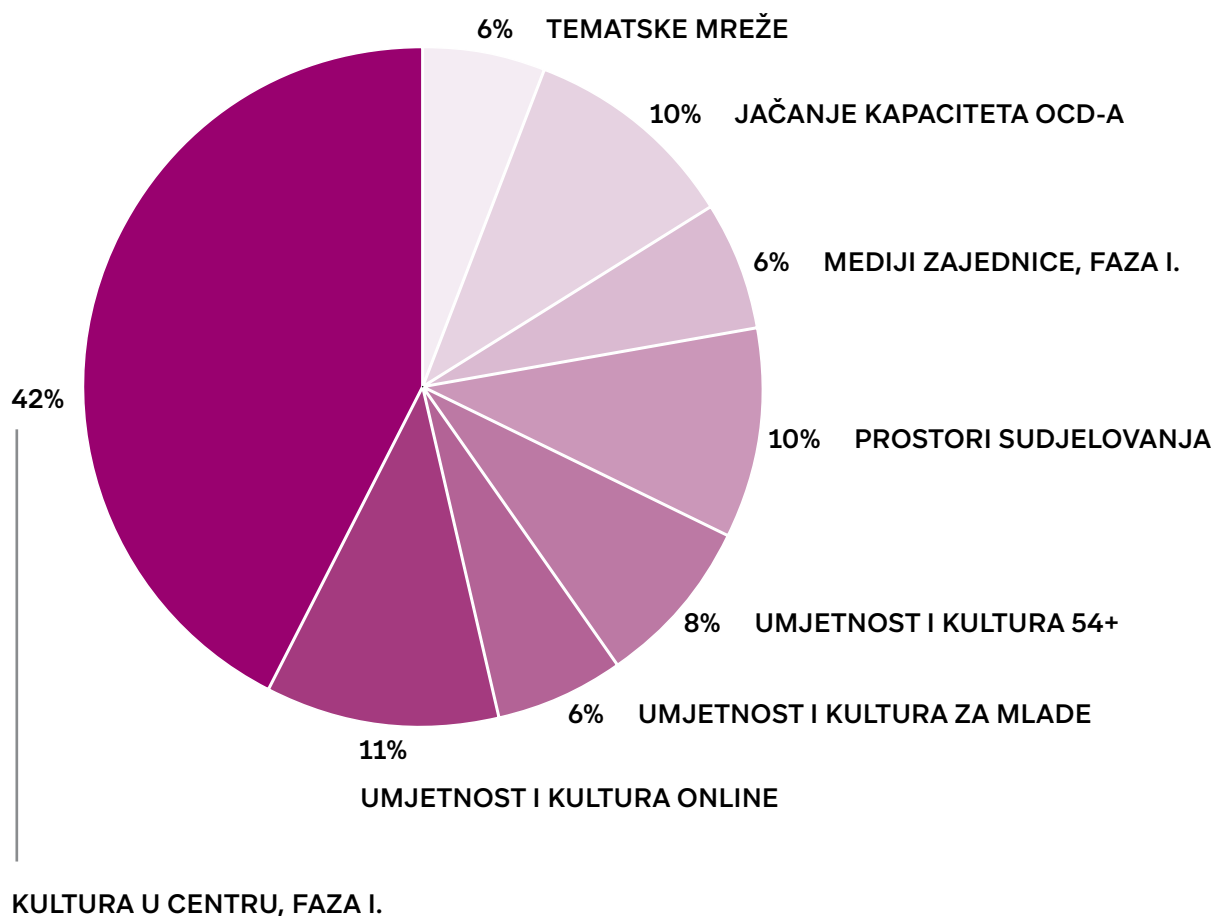
Upitnik koji je sadržavao 19 pitanja poslan je na adrese mapiranih organizacija (35) iz cijele Hrvatske koje su kao nositelji u razdoblju 2014.–2020. provodile ili provode projekte financirane iz Europskog socijalnog fonda. Upitnik je sadržavao pitanja o iskustvima, prednostima i nedostacima provedbe projekata u sklopu ESF-a, vrednovanju rada Upravljačkog i posredničkih tijela razine 1 i 2, načinima na koje je provedba projekata doprinijela jačanju kapaciteta organizacija i njihovih programa te o očekivanjima od sljedećeg programskog razdoblja (ESF+ 2021.–2027.). Upitnik su ispunile 22 organizacije.

R.B.I.	SJEDIŠTE	NOSITELJ	PARTNER
1	Koprivnica	Prostori sudjelovanja Kultura u centru – skupina A	
2	Varaždin	Kultura u centru – skupina B	
3	Pula	Umjetnost i kultura online Kultura u centru – skupina B	Kultura u centru – skupina A Kultura u centru – skupina A
4	Zagreb	Mediji zajednice	
5	Čakovec	Prostori sudjelovanja Kultura u centru – skupina A	Umjetnost i kultura online Tematske mreže – komponenta 1 Kultura u centru – skupina B
6	Zadar	Kultura u centru – skupina A	Kultura u centru – skupina A
7	Karlovac	Umjetnost i kultura online Umjetnost i kultura 54+ Jačanje kapaciteta – treća skupina	
8	Pula	Prostori sudjelovanja Umjetnost i kultura za mlade – skupina C Kultura u centru – skupina A	Tematske mreže – komponenta 1 Kultura u centru – skupina B

9	Lastovo	Prostori sudjelovanja	
10	Split	Umjetnost i kultura online Kultura u centru – skupina A	Tematske mreže – komponenta 1 Kultura u centru – skupina B
11	Zagreb	Prostori sudjelovanja	Kultura u centru – skupina B
12	Karlovac	Umjetnost i kultura online Prostori sudjelovanja Umjetnost i kultura za mlade – skupina B Jačanje kapaciteta – treća skupina	Tematske mreže – komponenta 1 Jačanje kapaciteta – prva skupina
13	Rijeka	Umjetnost i kultura za mlade – skupina C Kultura u centru – skupina A	Tematske mreže – komponenta 1
14	Rijeka	Umjetnost i kultura online Mediji zajednice Umjetnost i kultura 54+	Kultura u centru – skupina A
15	Karlovac	Kultura u centru – skupina A	Tematske mreže – komponenta 1 Kultura u centru – skupina B Jačanje kapaciteta – treća skupina
16	Zagreb	Mediji zajednice Umjetnost i kultura 54+ Kultura u centru – skupina B	
17	Zagreb	Umjetnost i kultura 54+	Tematske mreže – komponenta 1 Kultura u centru – skupina B
18	Labin	Umjetnost i kultura online Umjetnost i kultura za mlade – skupina C Kultura u centru – skupina A	Kultura u centru – skupina B
19	Šibenik	Jačanje kapaciteta – prva skupina	Mediji zajednice
20	Zagreb	Umjetnost i kultura 54+ Jačanje kapaciteta – treća skupina	Tematske mreže – komponenta 1 Kultura u centru – skupina A
21	Zagreb	Kultura u centru – skupina A	Tematske mreže – komponenta 1 Kultura u centru – skupina B
22	Zagreb	Kultura u centru – skupina B Tematske mreže – komponenta 1	

U odnosu na ranije mapirane pozive, poziv *Kultura u centru*, faza I. angažirao je najveći broj ispitanika. Tako su 22 ispitanika provela ukupno 26 projekata u sklopu poziva, 13 kao nositelji i 13 kao partneri. U sklopu poziva *Umjetnost i kultura online*, iako još uvijek nisu objavljeni svi rezultati, provodi se 7 projekata, od toga ispitanici provode 6 projekata kao nositelji i 1 kao partneri. U sklopu poziva *Prostori sudjelovanja* provodi se 6 projekata, ispitanici su svi nositelji projekata, jednako kao i kod poziva *Umjetnost i kultura za mlade* (4 projekta) te *Umjetnost i kultura 54+* (5 projekata). U sklopu poziva *Mediji zajednice*, faza I., provode 4 projekta, 3 kao nositelji i 1 kao partner. U sklopu poziva *Jačanje kapaciteta OCD-a*, iako su objavljene Odluke o financiranju samo za prvu (nove organizacije nositeljice) i treću (organizacije i aktivnosti u potresnim područjima) skupinu, ispitanici provode 6 projekata, 4 kao nositelji i 2 kao partneri.

POSTOTAK PROVEDBE MAPIRANIH PROJEKATA MEĐU ISPITANICIMA

S obzirom na ranije istaknutu činjenicu¹⁶ da za financiranje aktivnosti u području kulture u sklopu ESF-a rijetko budu izabrane organizacije koje imaju višegodišnje iskustvo rada u kulturi, a češće akteri koji se prvi put u sklopu ESF-a bave takvim radom, možemo zaključiti da su organizacije koje su sudjelovale u ispunjavanju upitnika (te kasnijim fokus grupama) reprezentativne za područje nezavisne kulture u sklopu ESF-a, kao i prema kapacitetima organizacija i iskustvu provedbe projekata financiranih kroz ESF.

Isto tako, ispitanici su reprezentativni i za područje izvaninstitucionalne kulture u cjelini jer se radi o organizacijama etabliranim u svojim lokalnim zajednicama, ali i na nacionalnom nivou, s dugogodišnjim iskustvom rada sa zajednicama (publikama, korisnicima) te javnog rada u području kulturnih politika. Od 22 ispitanika, 8 je saveza i 14 udruga, ujedno i 6 nakladnika neprofitnih medija. Organizacije su prisutne u polju nezavisne kulture od 2000-ih, a od 22 tek ih je 7 osnovano u proteklom desetljeću. Od 22 organizacije njih čak 20 upravlja ili sudjeluje u upravljanju (javnim) prostorom koji je dostupan za korištenje lokalnoj zajednici.

Temeljem odgovora ispitanika u upitniku, organizirali smo dvije fokus grupe radi detaljnije analize iskustava korištenja sredstava ESF-a. U prvoj je fokus grupi održanoj online u prosincu 2021. godine sudjelovalo 9 organizacija u kulturi koje imaju sjedište izvan Zagreba. U ožujku 2022. godine održana je druga fokus grupa uživo s predstavnicima 7 organizacija iz Zagreba. U nastavku će detaljnije biti obrađena njihova pojedinačna iskustva, odnosno uspoređena s odgovorima iz upitnika i pretpostavkama od kojih je krenulo ovo istraživanje.

Provedbom desk istraživanja, upitnika i fokus grupa htjeli smo izraditi analizu prednosti i nedostataka provođenja projekata iz sredstava ESF-a za organizacije u kulturi te mapirati potencijalne izazove u sljedećem programskom i financijskom razdoblju. Na nekoliko smo pitanja tražili odgovore. Koliko su konkretni pozivi unaprijedili organizacijske kapacitete? Kakvo iskustvo su stekli provedbom ESF projekata? Jesu li uspješni u organizaciji zadržati ljude educirane za vođenje projekata nakon njihovog isteka? Koliko je provedba projekata pridonijela financijskoj održivosti organizacije?

---

16 Umjetnost i kultura za mlade – 32 nositelja, od toga 7 udruga u kulturi i 1 umjetnička organizacija
 Umjetnost i kultura 54+ – 40 nositelja, od toga 6 udruga u kulturi i 2 umjetničke organizacije
 Umjetnost i kultura online – 53 nositelja, od toga 14 udruga u kulturi
 Mediji zajednice – 13 nositelja, od toga 3 neprofitna medija
 Kultura u centru – 34 projekta, od toga 19 udruga u kulturi
 Prostori sudjelovanja – 62 nositelja, od toga 10 udruga u kulturi

Po pitanju kulture kao područja unutar ESF-a, zanimalo nas je koliko pozivi unutar ESF-a korespondiraju s njihovim primarnim aktivnostima, koliko su provedbom projekata uspjeli pridonijeti razvoju programa, a koliko su programi bili prilagođeni konkretnim pozivima.

ESF 2014. – 2020.

Od 22 ispitanika, 11 organizacija trenutno provodi 1 projekt kroz ESF, njih 5 ne provodi niti jedan projekt, 4 organizacije provode po 2 projekta, a 2 organizacije čak 3 projekta istovremeno. Isto tako, 11 organizacija čeka rezultate poziva, 9 za *Jačanje kapaciteta OCD-a*, a 2 za *Umjetnost i kulturu online*. Među 11 organizacija koje čekaju rezultate, ne nalaze se organizacije koje trenutno provode 3 projekta kroz ESF, a od četiri organizacije koje provode 2 projekta istovremeno, samo dvije čekaju rezultate navedenih poziva. Rezultati upućuju na administrativnu preopterećenost projektima koji se provode kroz ESF, čime ćemo se baviti kasnije u analizi.

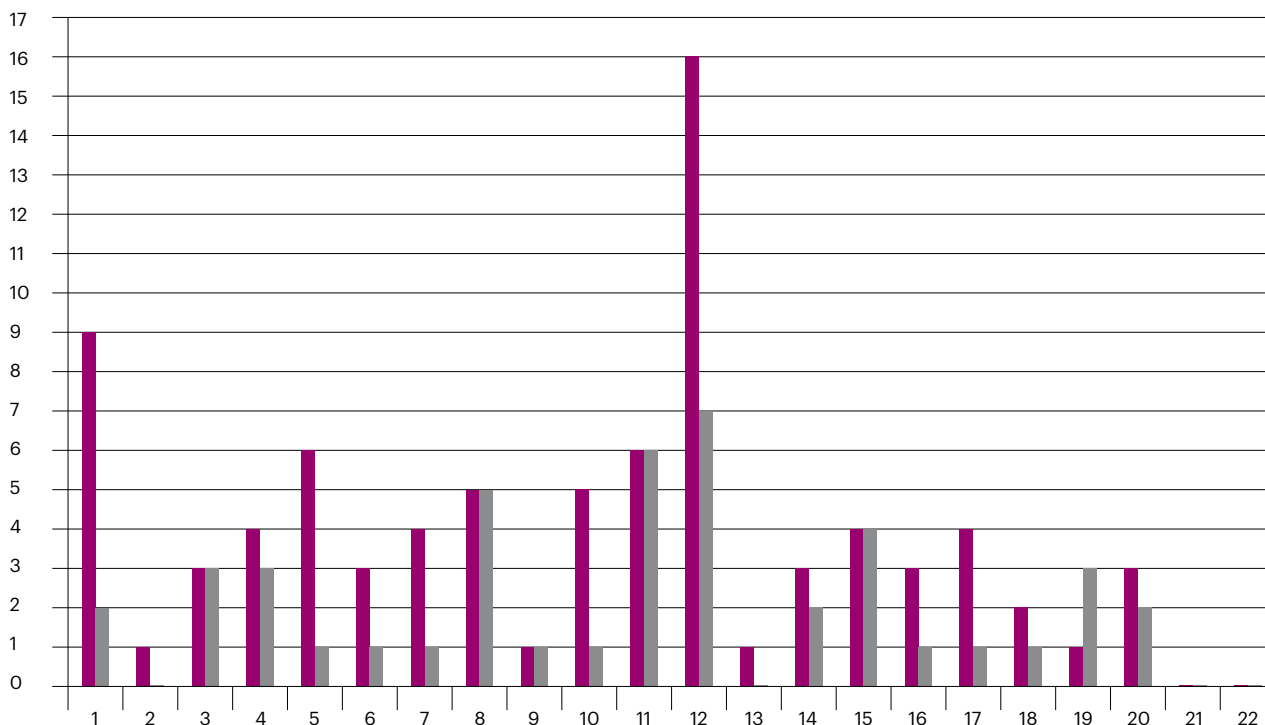
U prošlom financijskom razdoblju 22 organizacije su kao nositelji projekata zajedno ugovorile oko 50 milijuna kuna¹⁷. Radi se, kao što je istaknuto u prethodnim poglavljima, o iznosima nedostupnima organizacijama kroz bilo koje druge izvore financiranja.

Kroz provedbu ESF poziva, 22 organizacije su u prošlom financijskom razdoblju zaposlile 84 osobe, no uspjeli su zadržati ili namjeravaju zadržati (za projekte koji su u tijeku) njih 45. Među osnovnim uzrocima nemogućnosti zadržavanja novozaposlenih nalaze se neadekvatni iznosi potpora za plaće te nemogućnost sufinanciranja plaća iz nacionalnih i lokalnih izvora, razvoj specifičnih projekata za potrebe ESF-a koji se ne mogu dalje financirati kroz druge programe Europske unije ili domaće pozive, kao i specifičnost redovnog rada u organizacijama civilnog društva koji ne korespondira s projektnim zaduženjima. Istaknimo ovdje da se cilj Europskog socijalnog fonda – smanjenje nezaposlenosti – u kontekstu rada u kulturi pretvara u svoju suštu suprotnost. Provedba projekata kroz ESF utječe na povećanu potražnju za ljudskim resursima (voditelji projekata, administratori, tehničko osoblje...), dok istovremeno nije osigurana održivost tih radnih mjesta, prvenstveno jer se ne raspisuju pozivi koji se nastavljaju na poziv u sklopu kojeg je osoba zaposlena. Ovdje svakako treba spomenuti da se novozaposlene osobe kroz rad u organizaciji dodatno educiraju te stječu nove vještine, no njih u većini slučajeva ne mogu iskoristiti na poslovima izvan sektora, ili se zapošljavaju u drugim organizacijama koje u tom trenutku imaju novi, također vremenski ograničen projekt u sklopu ESF-a.

---

17 Prema objavljenim Odlukama o financiranju, organizacije su kao nositeljice povukle 49 915 051,15 kn. Prema iskazima iz upitnika, organizacije su povukle oko 38 500 000,00 kn. Osim toga što su im u upitniku ponuđeni približni odgovori (do 500 tisuća kuna, 500 tisuća do milijun kuna, milijun do dva milijuna kuna, više od dva milijuna kuna), razlika se može objasniti i time što financijska sredstva koja organizaciji budu odobrena prema tromjesečnim Zahtjevima za nadoknadu sredstava (ZNS) i završnom ZNS-u mogu odstupati od inicijalno dodijeljenih sredstava.

NOVOZAPOSLENI 2014. – 2020.

- Koliko ste osoba zaposlili u svojoj organizaciji kroz provedbu ESF projekata u kulturi?
- Koliko ste osoba zadržali ili planirate zadržati nakon završenih ESF projekata?

U upitniku i fokus grupama organizacije su zamoljene da ukratko opišu u kojoj mjeri je provedba ESF projekata doprinijela razvoju organizacije i njenih programa. Ispitanici se slažu da je provedba omogućila zapošljavanje novih osoba i zadržavanje postojećih, opremanje prostora, kupnju nove opreme, unapređenje administrativnih i financijskih kapaciteta te povećanje vidljivosti organizacije u javnosti što je omogućilo daljnje umrežavanje i provedbu partnerskih projekata. No, kao što ističe jedna ispitanica, **provedba je istovremeno izuzetno opteretila ljudske i organizacijske kapacitete tako da ne možemo govoriti o njihovom jačanju**. Ispitanici nabrajaju:

- "Jako nas je iscrpila zbog ogromne administracije te načina izvještavanja (ZNS). Nitko ne provjerava aktivnosti, a kamoli učinke projekta i/ili njegove rezultate."
- "Provedbu aktivnosti otežava spora dinamika administracije i otklanjanja administrativnih poteškoća u provedbi. Sve to utječe na ugovaranje suradnika za provedbu aktivnosti u sklopu projekta, isplate prema partnerima,

komunikaciju između partnera, dogovaranje provedbe aktivnosti te u konačnici na kvalitetu realiziranih aktivnosti."

- "Provedba ESF projekata potpuno nas je iscrpila te nismo sigurni koliko ćemo tih zaposlenika uspjeti zadržati u sljedećem periodu zbog neredovitih uplata po odobrenom ZNS-u, dugom čekanju komentara ZNS-a, nejasnim uputama i sl."
- "Nefunkcionalnost i niz štetnih praksi PT2 dovela je organizaciju do iscrpljivanja i u pojedinim trenucima do blokade rada programa."

Da bismo u potpunosti uspjeli shvatiti o kakvoj se iscrpljenosti među organizacijama radi, analizirat ćemo njihove odgovore koji se tiču iskustava i zadovoljstva radom Upravljačkog tijela ¹⁸ te Posredničkih tijela razine 1 ¹⁹ i razine 2 ²⁰. **Ključno tijelo u sustavu je Posredničko tijelo razine 2 jer korisnici isključivo s njim komuniciraju o provedbi projekta i opravdanosti te nadoknadi utrošenih sredstava.**

UPRAVLJAČKO / POSREDNIČKO TIJELO	PROSJEČNA OCJENA (1-5)
Ministarstvo rada i mirovinskog sustava RH / UT	1.611
Ministarstvo kulture i medija RH / PT1	2.222
Ured za udruge VRH / PT1	2.769
Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva / PT2	1.636

Važno je istaknuti da većina ispitanika nema iskustvo komunikacije ni suradnje s UT jer se radi o najvišoj instanci kojoj se korisnik obraća uglavnom

18 UT: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (MRMS)

19 PT1: Ministarstvo kulture i medija (MKM) i Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske (UZUVRH)

20 PT2: Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva (NZRCD)

tek kad iscrpi sve mogućnosti komunikacije s nižim posredničkim razinama. Korisnik i PT2, prema Pravilima²¹ i ugovoru, nastoje riješiti sporove mirnim putem, što u većini iskazanih slučajeva podrazumijeva beskonačnu prepisku (gotovo nikada službene sastanke korisnika i tijela), mjesece administrativne šutnje i odluke koje često izgledaju kao individualna tumačenja pravila na snazi. Izostanak zaštite korisnika od ponekad neobjašnjive samovolje PT2 stvara izrazitu nesigurnost u postupanju i osjećaj krivnje zbog "nepoznavanja" propisa.

Ukoliko korisnik nije zadovoljan odlukom PT2, u roku od 8 radnih dana može podnijeti prigovor Komisiji pri UT, koja pak treba donijeti odluku u roku od 60 (!) dana, no njegovo obraćanje ne zaustavlja izvršenje rješenja PT2, niti, kao što je nekoliko puta istaknuto na fokus grupama, garantira da će se slučaj meritorno proučiti. Ukoliko korisnik, pak, nije zadovoljan odlukom UT-a, može pokrenuti (privatni) sudski spor. U cijelom kolopletu odnosa s upravljačkim tijelima, također je važno spomenuti ulogu PT1 koje priprema i objavljuje pozive te odabire članove povjerenstva koje odlučuje o prijavama, no u postupku provedbe projekta ne figurira kao tijelo kojemu se korisnik može obratiti radi sadržajnog segmenta provedbe projekta.

Riječima samih ispitanika:

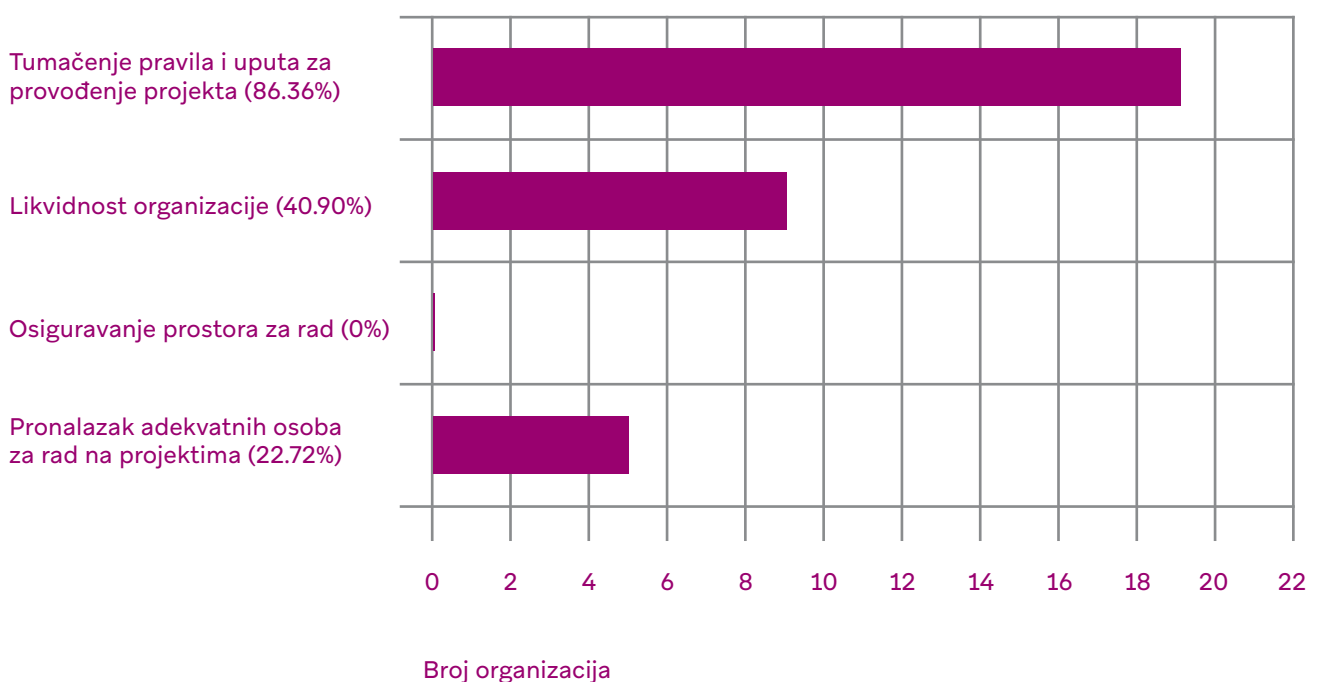
- "Od 2017. provodili smo dva ESF natječaja, trenutno provodimo jedan i uskoro nas očekuje još jedan, s tim da nismo sigurni da li ćemo uopće potpisivati taj ugovor. Čini mi se da je za svaki sljedeći program sve gora i gora provedba, sve manja i manja podrška, sada se više ne radi ni o kakvoj podršci, sami plivamo u tome."
- "Stalno imate nekakav osjećaj krivnje jer morate cijelo vrijeme dokazivati da niste nikakav kriminalac, da provodite programe koje oni traže. A kada pomislite da nešto rade u dobroj namjeri, uskoro saznate da to nije nimalo napravljeno u dobroj namjeri."
- "Pitala me suradnica za praćenje zašto se slijepo držim uputa koje smo dobili."

---

21 Opća pravila o postupanju po prigovorima u okviru Operativnog programa učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020. Europskog socijalnog fonda, http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2020/02/Op%C4%87a-pravila-o-postupanju-po-prigovorima_4.2.2020..pdf (10. siječnja 2022.)

- "Nije bilo mogućnosti posavjetovati se s nekim pa da brže riješimo taj problem, nego smo se godinu dana navlačili i tek onda dobili nekakav odgovor. Tražila sam s kime još mogu komunicirati. Oni vam nikad neće, osim kad se nađu u ćorsokaku, reći gdje i kome da se obratite."
- "Gotovo je nemoguće doći do osobe koja te prati, a na naše upite u sustavu nema odgovora tjednima, nekad i mjesecima."
- "Opseg administrativnog posla je nešto što se povećava već godinama, u svim fondovima. Ono što je bilo specifično za ESF jest moj osjećaj poniženosti zbog administracije."
- "Od predaje ZNS-a do odobrenja ZNS-a vi ne znate da l' su vam aktivnosti prihvaćene, da l' su vam financije prihvaćene. Tek nakon što ZNS bude odbijen ili prihvaćen, retroaktivno možete vidjeti kako da te stvari ispravljate. Puno više fer bi bilo da znate unaprijed da l' ste nešto zeznuli, ako jeste i kako ćete dalje, da možete planirati."

Ispitanicima je postavljeno pitanje o najčešćim problemima na koje su naišli pri provedbi ESF projekata u kulturi, a za koje smatraju da su u najvećoj mjeri utjecale na rad organizacije. Ponuđeno je 4 odgovora (pronazak adekvatnih osoba za rad na projektima; osiguravanje prostora za rad; likvidnost organizacije; tumačenje pravila i uputa za provođenje projekata) te prostor za slobodan opis dodatnih objašnjenja.

Iz odgovora ispitanika proizlazi nekoliko zaključaka koji se nadovezuju na prijašnje nalaze. Niti jedna od 22 organizacije nije kao problem navela osiguravanje prostora za rad, što korespondira činjenici da njih čak 20 upravlja ili sudjeluje u upravljanju (javnim) prostorom koji je dostupan za korištenje lokalnoj zajednici. Pronalazak adekvatnih osoba za rad na projektu 22% (5 ispitanika) iskazalo je kao problem, što govori o dostatnim kapacitetima većine organizacija za provedbu velikih projekata. **U pogledu likvidnosti organizacije kao problema pri provedbi, gotovo polovica ispitanika (41%) ima iskustva s velikim kašnjenjem isplate utrošenih sredstava po odobrenom Zahtjevu za nadoknadu sredstava (ZNS):**

- "Unutar Saveza udruga jedna je dala prije mjesec dana pozajmicu da bi mogli isplatiti plaće jer smo imali kašnjenje s uplatom odobrenih troškova. Znači, problem s likvidnošću, ne? Opet."
- "Iako jesmo dobili snažan financijski input, za zapošljavanje novih ljudi prvenstveno, ipak nam to nije donijelo financijsku sigurnost niti likvidnost. Ove smo godine, prvi put u povijesti postojanja udruge, došli u situaciju da moramo tražiti pozajmice zbog nepravovremenog isplaćivanja sredstava odobrenih ZNS-om."
- "Nastala je nužda da se uzme zajam od banke kako bi uopće mogli plaće isplaćivat u sklopu projekta..."
- "Sva sreća pa provodimo čitav niz drugih projekata, pa uspijevamo nekako što se likvidnosti tiče, plivati u svemu tome, ali kao organizacija, zapravo, apsolutno ne možemo ništa planirati."

Na ovome mjestu važno je primijetiti da se problemi poput nalaženja adekvatnih osoba za rad na projektu i osiguravanja prostora za rad izravno ne tiču Posredničkog tijela. No, isto se ne može tvrditi za problem likvidnosti organizacije jer do nelikvidnosti dolazi po kašnjenju isplate već odobrenih sredstava. Ukoliko PT2 ne poštuje ugovorne obveze i ne pregledava izvješća sukladno propisanim rokovima, korisnik snosi rizik osiguravanja likvidnosti projekta i posljedično, redovnog namirenja financijskih obaveza na razini organizacije. Paradoksalno, upravo je redovno financijsko poslovanje preduvjet dobivanja projekata.

U prilog odgovornosti PT2 ide i **visoki postotak organizacija (preko 85%) koje su kao osnovni problem provedbe navele tumačenje pravila i uputa za provođenje projekata**. Tumačenje pravila i uputa daje gotovo isključivo PT2, a u slučajevima kada PT2 ne može osigurati adekvatan ili pravodoban odgovor, pitanje se upućuje PT1 i/ili UT-u. Komunikacija se odvija isključivo između tijela sustava, tako da korisnik ne može saznati odgovor na svoju nedoumicu dok ga o tome ne obavijesti PT2.

Nadalje, pod "drugo", ispitanici su detaljnije naveli probleme pri provedbi projekata:

- "Velika količina vremena odlazi na administrativni dio projekta."
- "Golema administracija i administrativno nasilje, novi kompliciraniji sustav za Mikropodatke, nezadovoljstvo sudionika zbog davanja osobnih dokumenata."
- "Loša suradnja s PT2."
- "Nepotrebne prohtjeve PT2 kod odobravanja ZNS-a."
- "Kašnjenje s komentarima na ZNS, kašnjenje s rokovima definiranim u ugovoru od strane PT2."
- "Potpuno neadekvatno funkcioniranje Nacionalne zaklade koja je tijekom cijelog procesa nanosila ogromne štete organizaciji i projektu..."
- "Administrativne procedure su nepotrebno komplicirane, duge, spore, kasni se s odgovorima na poslani izvještaj, dugo se čeka uplata po odobrenom ZNS-u."
- "Provedba postupaka javne nabave za NOJN, dinamika isplate financijskih sredstava."

Ovi iskazi nedvosmisleno upućuju na administrativno opterećenje pod PT2 (Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva) koje ne reagira pravodobno i ne posluje adekvatno, te u kombinaciji s visokim postotkom organizacija koje su kao osnovni problem navele tumačenje pravila i uputa za provođenje projekata, sugeriraju zaključak da bi **organizacijama bilo lakše podnijeti administrativno opterećenje kada bi PT2 radilo transparentno i dosljedno**.

Detaljnije govore podaci prikupljeni sljedećim pitanjem.

Odaberite najčešće probleme na koje ste naišli pri provedbi projekata prilikom suradnje s PT2, za koje smatrate da su u najvećoj mjeri utjecali na rad vaše organizacije:

U suštini, dosadašnji nalazi potvrđuju već mnogo puta istaknute probleme organizacija civilnog društva pri provedbi projekata u sklopu Europskog socijalnog fonda te se mogu svesti na dva ključna: **neresponzivnost i nedosljednost u postupanju PT2 te izostanak evaluacije projekata i programa koji se provode.**

Kao što je istaknuto u uvodu, za rad aktera nezavisne kulture kontinuirano se smanjuju sredstva namijenjena financiranju javnih potreba u kulturi na razini županija, gradova i općina. Smanjivanje sredstava započelo je prelijevanjem financijske krize 2010. godine na proračune javnih uprava i unatoč gospodarskom rastu ta se sredstva nikada nisu vratila na razine prije krize. Smanjivanje mogućnosti realizacije programa na nezavisnoj sceni rezultiralo je također prelaskom ljudi koji su imali važnu ulogu na nezavisnoj sceni u druge sektore ili njihovim odlaskom. Ovaj proces nije pratila smjena generacija u stabilnom i statusno poželjnom okruženju. Takva je financijska situacija dovela do prekvalifikacije sve većeg broja nezavisnih organizacija u "donor driven" organizacije, odnosno organizacije koje se prilagođavaju politikama donatora. U tom smislu, po pitanju kulture kao područja unutar ESF-a, zanimalo nas je koliko pozivi unutar ESF-a korespondiraju s njihovim primarnim aktivnostima, koliko su provedbom projekata uspjeli pridonijeti razvoju programa, a koliko su programi bili prilagođeni konkretnim pozivima.

- "Odvajamo se od naše core misije i želje da se bavimo organiziranjem kulturnih sadržaja, postajemo javni servis koji bi trebala biti država, od brige o ranjivim skupinama do brige kako prevenirati ili smanjiti utjecaj krize."
- "Malo po malo, ljudi zaboravljaju na ono zbog čega su uopće došli raditi u civilno društvo – od produkcije do samih izvođača, mislim da se svi zajedno pretvaramo u nekakve birokrate i administrativce. Bojim se da će ljudi ili otići iz sektora ili se prestat baviti kreativnim radom."
- "Umjesto da se bavimo sadržajem, proizvodnjom programa s ljudima, bavimo se birokratijom. Hrpa vremena se gubi nizašto."
- "Smatram da je sva ova pusta administracija i "mora se, mora se i kad se ne može", unatoč svim okolnostima pandemije i tako dalje, malo uništila čar projekta i projektne aktivnosti."
- "Smetalo me to što se ni u jednom trenutku nije vrednovao sadržaj, samo ova birokratska, administrativna struktura."

- "Jako smo blizu ideje kak bi prostor trebao funkcionirat, ali smo u velikim brigama kak će sve to funkcionirat za godinu dana, kad nam taj projekt završi i u kojem smjeru ćemo dalje ić."
- "U kulturi ne možeš imat poslovni plan koji bi osigurao da nastavimo s tim aktivnostima, u tom opsegu kao što smo imali dosad kroz ESF."
- "Programi se ne mogu unaprijeđivat jer se za kratko vrijeme obogati ponuda naših udruga, koja nije realna bez financijske injekcije za plaće, koja dolazi samo s ESF-ovima."
- "Mislim da se trebamo boriti da nam se da sloboda i povjerenje. Odabrani smo kao stručnjaci za provedbu nekih aktivnosti, nekih projekata, pa da nam se da povjerenje da te projekte zaista i provedemo."

Također, osvrnuli su se na postupke javne nabave za neobveznike Zakona o javnoj nabavi (NOJN) koji se posebno problematično odražavaju na polje suvremene kulture i umjetnosti. Pet organizacija kao problem na koji su naišle prilikom suradnje s PT2 istaknule su prikupljanje dokazne dokumentacije za umjetnički rad, a pet organizacija različita tumačenja i upute za postupke javne nabave.

- "Javna nabava za kulturne programe. Šta to znači, da raspišemo poziv, onda nam se javljaju bendovi, koncerti, izložbe, štagod. Znači, koji je onda kriterij za kulturne sadržaje? Najjeftiniji ili najkvalitetniji, najviša vrijednost za novac?"
- "Nakon godinu dana provedbe projekta, prije 10-ak dana sam dobila poziv da smo od sada dužni provoditi javnu nabavu za neobveznike javne nabave. U principu, rekla sam da mi ne pristajemo sad, u ovom trenutku, na to jer da smo znali od početka, možda ne bismo ugovorili projekt."
- "Javna nabava koju smo 2019. trebali provesti, vezana za adaptaciju te zgrade, od nje i adaptacije smo kraju odlučili odustati jer jednostavno nije bilo moguće upustiti se u to s partnerima, gradom i županijom, i onda Zakladom kroz ex-ante kontrolu, sve uz nedostatak ključnih informacija."

S obzirom da je završilo financijsko razdoblje pri čijem su programiranju postojale inicijative da se teme kojima se bavi izvaninstitucionalna kultura ipak uključe u pozive u sklopu ESF-a, posebnu bojazan za kulturne aktere donosi **pitanje novog razdoblja u kojem će se kultura morati moći uklopiti u nove prioritetne osi ESF+**: Tržište rada, Zdravstvo, Obrazovanje i Socijalno uključivanje. Na tom tragu legitimno je postaviti pitanje o mogućnostima i smjeru razvoja (nezavisne) kulturne scene u sklopu izdašnih, ali ograničavajućih sredstava Europskog socijalnog fonda.

Kao podloga za definiranje potreba civilnog društva u proteklom programskom i financijskom razdoblju služila je (i) Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2012.–2016. te su se ciljevi OPULJP-a podudarali sa Strategijom u prva tri prioriteta (institucionalni okvir, sudionička demokracija, društveno-ekonomski razvoj). Stoga je u prethodnom programskom razdoblju kroz prioritetnu os Dobro upravljanje civilno društvo bilo uključeno kao primarni korisnik programskih sredstava, a za specifični cilj jačanja kapaciteta civilnoga društva bilo je alocirano oko 700 milijuna kuna. U skladu s odlukom Europske komisije, u ESF+ nije predviđena prioritetna os Dobro upravljanje što predstavlja strukturnu promjenu financiranja aktivnosti OCD-a koji se bave tim temama. Istovremeno, programiranje novog razdoblja događa se u periodu kada civilno društvo nema relevantnu strategiju svoga razvoja još od 2017. godine²². U novom programskom i financijskom razdoblju 2021.–2027. civilno je društvo horizontalno uključeno u sve tematske prioritete, a specifični cilj jačanja kapaciteta civilnoga društva za sada nije planiran. Podjednako kao što civilno društvo nije uključeno u izradu programskih dokumenata novog razdoblja, tako i nadležni Vladin Ured za udruge više ne funkcionira kao ključno tijelo institucionalnog okvira suradnje s civilnim društvom²³. Tek krajem listopada 2021. godine Ured je proveo online upitnik kojim su organizacije trebale procijeniti svoje potrebe za novo razdoblje, no rezultati upitnika nisu javno predočeni.

22 Nacionalna strategija poticanja razvoja civilnog društva 2017.–2021. izrađena je u naizgled participativnom procesu u kojem je sudjelovalo više od 70 predstavnika organizacija i tijela javne vlasti, institucija i akademije. Nakon što je Nacrt Strategije prošao javnu raspravu, proces je zaustavljen jer se Ministarstvo rada i mirovinskog sustava gotovo dvije godine nije očitovalo na njegov sadržaj. U ožujku 2019. Nacrt Strategije poslan je Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova Europske unije na ocjenu usklađenosti sa Zakonom o sustavu strateškog planiranja. Onda se Strategija zove Nacionalni plan stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva 2021.–2027. Krajem 2021. godine još uvijek nije formirana Radna skupina za njegovu izradu. <https://www.kulturpunkt.hr/content/strategija-je-mrtva-zivjelo-civilno-drustvo> (10. siječnja 2022.)

23 Sustav institucionalne potpore civilnom društvu u Hrvatskoj i njegova tri stupa (Ured za udruge Vlade RH, Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva, Savjet za razvoj civilnog društva) od 2000-ih razvijali su se kao primjeri dobre prakse prepoznati izvan granica države. U posljednjih je šest godina taj okvir izmijenjen i gotovo sa sigurnošću se može reći da on, iako u njegovom oblikovanju i dalje sudjeluju legitimni predstavnici organizacija i mreža civilnog društva, ne funkcionira više kao mjesto upliva nevladinih aktera na politike Vlade prema civilnom društvu. <https://www.kulturpunkt.hr/content/bez-javnosti-bez-procedure> (10. siječnja 2022.)

U tom smislu, s obzirom da se razvoj kulture i dalje ne promatra kroz ulogu kulturnog polja u cjelokupnom društvenom razvoju, postoji opravdana **ne-sigurnost da će se programi koje provode organizacije u kulturi još snažnije orijentirati u smjeru socijalnog zadovoljavanja potreba ranjivih skupina**. Iako različite organizacije i institucije dulji niz godina rade na razvijanju takvih programa, kao što ističe sociologinja Jaka Primorac, zbog nedostatka istraživanja kulture u stratifikacijskom ključu, "zapravo nismo na razini Republike Hrvatske do kraja svjesni koje sve nejednakosti unutar kulture postoje"²⁴. Primorac ističe da, ukoliko kulturne politike ignoriraju postojanje strukturnih nejednakosti u sektoru (na razini proizvodnje, distribucije i potrošnje) kao i nužnost za njihovim intersektorskim rješavanjem, postoji potencijal da se već postojeće društvene nejednakosti prodube.

U pogledu novog ESF razdoblja, ispitanici su se jasno izjasnili da očekuju raspisivanje poziva koji bi bili svojevrsni nastavak već provedenih natječaja. Od 22 ispitanika, njih 16 se namjeravalo prijaviti na nastavak poziva *Kultura u centru*, 14 na *Umjetnost i kultura za mlade*, 8 na *Medije zajednice*, 7 na *Umjetnost i kultura 54+*. U indikativnim kalendarima prethodnog razdoblja postojali su i pozivi za drugu fazu *Prostora sudjelovanja, Tematskih mreža, Jačanja kapaciteta OCD-a...* S obzirom na format novog programskog razdoblja, ti se pozivi neće raspisivati, no pojedine njihove inačice ipak se mogu očekivati.

- "Očekujemo da će se moći aplicirati na natječaje koji će pratiti dosadašnje, na neki način biti njihov nastavak, a na osnovu čega bi se organizacija mogla dalje razvijati."
- "Pokretanje natječaja koji su davno trebali biti otvoreni i njihovo ažurno otvaranje."
- "Nastavak postojećih projekata koji su pokazali uspješne rezultate!"
- "Nastavak natječaja u kulturi i umjetnosti (KUC i sl.), nastaviti raditi prema cilju dobrog upravljanja, odnosno razvoj sudioničkog upravljanja."
- "Nastavak programiranja DKC-a nakon završetka Kulture u centru."
- "Raspisivanje poziva za jačanje participacije u kulturi (npr. Kultura u centru)."

---

24 Primorac, J. Pitanje kulture kao klasno pitanje? Kulturne politike i društvena stratifikacija u Hrvatskoj, *Revija za sociologiju*, 51 (2021), 1:138.

U pogledu položaja kulture unutar ESF+, ispitanici su rekli:

- "...da se kultura ne zanemaruje, već da se ugradi u što više fondova."
- "Natječaji koji će poticati zapošljavanje u kulturi i dodatno razvoj kulturnih i umjetničkih programa."
- "Očekujemo više programa za kulturu."
- "Programska podrška."
- "Osiguravanje programskih sredstava za organizacije u kulturi kroz pozive za socijalno uključivanje."
- "U konačnici, nadamo se da će se raspisivati natječaji kojima se jačaju kapaciteti organizacija nezavisne kulture."

O željenom položaju OCD-a unutar ESF+:

- "Omogućavanje financiranja OCD-a kroz jačanje kapaciteta organizacija."
- "Više raspisanih javnih poziva za OCD-e, veća financijska alokacija za projekte OCD-a."
- "Nažalost, pribojavamo se sljedećeg programskog razdoblja s obzirom da civilno društvo nije prepoznato kao sektor na koji se treba obratiti posebna pažnja."
- "Uključiv i pravedan tretman/položaj udruga s obzirom na ostale kapacitirane prijavitelje, isti iznos sredstava udrugama kao u prethodnom razdoblju."

Ipak, najveći se dio odgovora na pitanje o očekivanjima od novog programskog razdoblja odnosi na primjerenije i transparentnije upravljanje Fondom:

- "Više objavljenih poziva te kraći rok dostave rezultata."
- "Očekujemo i pridržavanje indikativnog plana objave natječaja."

- "Pravovremena objava natječaja i kraći rok evaluacije prijavljenih projekata.", "Administrativno rasterećenje provoditelja, odustajanje od opterećenja provoditelja stvarima koje ne doprinose provedbi projekta (prikupljanja pokazatelja za Mikropodatke)."
- "Fleksibilnost između fondova, pravovremeno plaćanje – razmatranje rokova, smanjenje administrativnih zahtjeva."
- "Nadamo se da će se administrativni zahtjevi smanjiti i postati dosljedniji, transparentniji i jednostavniji. Nadamo se da će se ubrzati procedura evaluacije i ugovaranja projekata te da će plan objave natječaja biti poštivan."
- "Manje nepotrebne dokumentacije, bolja komunikacija (pritom mislim na ove ultra kratke rokove koji nisu fer, a oni se ne javljaju tjednima), dopušteno podugovaranje ovlaštene osobe koja nije zaposlenik udruge, maknuti najbrži prst."
- "Nadamo se dodatnim kapacitetima tijela u sustavu upravljanja ESI fondova. Odgovoran i jasan sustav najave poziva."
- "Nadamo se decentraliziranom pristupu dodjele sredstava i smanjenju administrativnih barijera u provedbi projekata."
- "Uspostavu funkcionalnog djelovanja PT2 primjerenog programima za kulturu."

Čak je 7 ispitanika izrazilo nepostojanje ili vrlo mala očekivanja od novog programskog i financijskog razdoblja.

ZAKLJUČAK

Analiza prednosti i nedostataka provođenja projekata iz sredstava ESF-a za organizacije u kulturi koju smo namjeravali izraditi temeljem desk istraživanja, upitnika i fokus grupa, može se jednostavno svesti na sljedeću tablicu:

PREDNOSTI	NEDOSTACI
uređenje i adaptacija prostora	opterećenje ljudskih i organizacijskih kapaciteta
umrežavanje, nova partnerstva	nepovjerenje prema korisnicima
zapošljavanje novih osoba	nelikvidnost organizacija
zadržavanje radnih mjesta	preduga evaluacija
novi programi	nesistematično upravljanje PT2
lokalna prepoznatljivost	spora dinamika administracije projekata
vidljivosti organizacije unutar i izvan sektora	nedosljedno tumačenje pravila
unapređenje administrativnih i financijskih kapaciteta	iscrpljivanje organizacije
pristup većem broju različitih korisnika	blokada rada

Ipak, ta nam tablica ne govori mnogo o specifičnosti provođenja projekata u kulturi kroz ESF, niti o odnosu kulturnog polja prema tematici i dinamici Europskog socijalnog fonda. Stoga je nužno vratiti se inicijalnoj pretpostavci o promjeni kulturnog polja tijekom šest godina provođenja projekata u sklopu ESF-a i upotpuniti je nalazima iz upitnika i fokus grupa.

Pozivi za projekte u području kulture bili su podjednako otvoreni za udruge, ustanove, jedinice lokalne i regionalne samouprave, zaklade i profitne organizacije, stoga je postojao velik nesrazmjer institucionalne kapacitiranosti nasuprot kapacitetima udruga u kulturi i umjetničkih organizacija. Analiza rezultata poziva pokazala je da se veliki broj nositelja projekata prvi put bavio produkcijom kulturnih aktivnosti zbog specifičnosti poziva za koje je trebalo sklapati i nova partnerstva. Nažalost, evaluacija programa i projekata koji se provode kroz ESF rijetko se izrađuje i još je rjeđe javno dostupna, stoga je izrazito teško donijeti zaključak o doprinosu svih tih projekata razvoju kulturnog polja. S obzirom na ovdje mapirane organizacije u polju kulture koje jesu dobile priliku provoditi programe, očito je da za velike ESF projekte mogu konkurirati samo velike organizacije te se i u tom slučaju postavlja pitanje **održivosti raznovrsnog kulturnog polja**, pogotovo u kontekstu nezavisne kulturne scene koja obuhvaća organizacije različitih veličina, neformalne inicijative, kolektive i pojedince.

Za pozive koji su raspisani i projekte koji su provedeni (poput *Umjetnost i kultura za mlade te 54+*, *Kultura u centru*, *Mediji zajednice*) nikada nije raspisan nastavak koji bi osigurao kontinuitet barem dijela novorazvijenih programa i kapaciteta organizacija. Stoga su organizacije nakon provedbe u velikoj mjeri morale smanjivati radna vremena zaposlenima te smanjivati količinu i raznovrsnost programa koje provode. Ispitanici su tijekom razdoblja 2014.–2021. zaposlili čak 84 nove osobe, od kojih će u sektoru ostati raditi (u najboljem slučaju) 45. Cilj je Europskog socijalnog fonda smanjenje nezaposlenosti, no on se odnosi isključivo na ciljne skupine poziva (osobe u nepovoljnom položaju, ranjive i marginalizirane skupine), ne i na osobe koje se u sklopu projekata zapošljavaju, stječu nova znanja i vještine, razvijaju mreže suradnji i partnerstava, etabliraju se kao stručnjaci u specifičnim područjima. Kultura je u ovom slučaju sredstvo, ne i cilj, kao što su zaposlenici i radnici u udrugama samo sredstvo osiguranja provedbe projekata, nikako i ciljna skupina projekata. Stoga bi za izvaninstitucionalno kulturno polje, koje u svim svojim segmentima stari i osipa se, bio dobrodošao pomak da se **pozivima u sljedećem programskom razdoblju, na sadržajnoj i financijskoj razini, osiguraju i preduvjeti za njegov rast i razvoj.**

Tijekom prošlog financijskog razdoblja, iznosi pojedinačnih podrški za javne potrebe u kulturi na nacionalnoj razini i na lokalnim razinama, kao i za ad hoc pozive Ministarstva kulture i medija, nisu porasli već su se kontinuirano smanjivali. Opravdanje za to odnosi se na opća mjesta hrvatske kulturne politike

od 2016. godine: organizacije imaju financiranje iz Zaklade Kultura nova, financiranje iz proračuna jedinica lokalne i regionalne samouprave te financiranje iz ESF-a. No, sredstva Zaklade nisu dostatna da održavaju na životu kulturni sektor jer se radi o nadopunjujućoj mjeri u sustavu financiranja, te zajedno s oskudnim sredstvima lokalnih jedinica ne mogu zamijeniti suvislu kulturnu politiku koja će jednako brinuti o svim dijelovima sektora. Potpore koju organizacije dobivaju iz ESF-a odnose se na vremenski ograničena, no obimna sredstva kojima Ministarstvo raspolaže, sredstva koja nisu namijenjena održanju kontinuiteta programa organizacija te potpomažu daljnju prekarizaciju radnika u kulturi. Što se tiče konkretnih **korisnika sredstava, analiza je pokazala da se radi o izrazito malom broju organizacija u kulturi.**

Iz predočenog sasvim je jasno da su suvremena kultura i umjetnost područja djelovanja za koja prvenstveno mora biti nadležno Ministarstvo kulture i medija, a da pozivi koji se raspisuju unutar ESF-a trebaju biti realizacija unaprijed definirane inkluzivne kulturne politike ako zaista želimo osigurati daljnji razvoj polja. Kulturne politike ne promatraju kulturu iz perspektive društvenosti, policy odlučivanje nije utemeljeno na složenijim analizama podataka i politički je marginalizirano²⁵. U tom smislu, **politika nadležnog Ministarstva trebala bi napokon izaći iz domene implicitnog i sporadičnog te kroz niz analiza i strateških dokumenata definirati viziju razvoja kulture, nesumnjivo u širokom, participativnom procesu uz ključno sudjelovanje adresata tih promjena.** Prepuštanje organizacija u kulturi sporadičnim pozivima u sklopu ESF-a te paralelno smanjivanje sredstava za njihove osnovne programe, rezultirat će kulturnim i umjetničkim sadržajima u službi uključivanja i angažiranja ranjivih skupina, odnosno daljnjom getoizacijom načina njihova uključivanja u društvo, što neće imati pozitivan ishod ni za konkretne društvene skupine, niti za polje kulture u cjelini.

---

25 Primorac, J. Pitanje kulture kao klasno pitanje? Kulturne politike i društvena stratifikacija u Hrvatskoj, *Revija za sociologiju*, 51 (2021), 1:136.

PREPORUKE

ZA SLJEDEĆE PROGRAMSKO I FINANCIJSKO RAZDOBLJE ESF+ 2021. – 2027.:

- otvoriti javna savjetovanja za sve pozive namijenjene OCD-ima
- osigurati objavljivanje poziva sukladno godišnjim indikativnim planovima
- efikasnija komunikacija između PT1 i PT2 u pripremi poziva i provedbi ugovora
- jačanje baze vanjskih ocjenjivača, raspisivanje javnih poziva za vanjske ocjenjivače
- osigurati transparentnost sustava podrške korisnicima pri podnošenju prigovora i žalbi
- ulagati u kapacitiranje zaposlenika za provedbu poziva
- pozive u modalitetu trajno otvorenih poziva raspisivati samo u slučajevima kada je potrebno žurno postupanje; u tim slučajevima osigurati dovoljno dugi rok za prijavu projekata te objaviti rezultate poziva po njegovom zatvaranju u roku ne duljem od 120 dana
- osigurati pravovremeni pregled ZNS-ova; u suprotnom prilagoditi dinamiku izvještavanja i/ili iznos utvrđenog predujma sukladno unaprijed utvrđenim kriterijima (posljedice kašnjenja PT2 ne smije snositi korisnik)
- osigurati pravovremene isplate korisnicima iznosa na temelju dostavljenih ZNS-ova; u suprotnom osigurati i druge mehanizme za osiguranje likvidnosti korisnicima
- osigurati kontinuitet postupanja PT2 tijekom cijele provedbe projekta (izbjegavati traženje već podnesene dokumentacije i obrazloženja, ponovno preispitivanje već odobrenih troškova)

- osigurati veću autonomiju i fleksibilnost korisnika u upravljanju proračunom i provođenju projekta; poštovati ugovorom propisane uvjete izmjene proračuna za koje je potrebna suglasnost druge ugovorne strane
- administrativno rasterećenje korisnika i PT2: pojednostavljene troškovne opcije sukladno specifičnim potrebama projekata
- razraditi detaljnije smjernice o provedbi postupaka nabava za korisnike koji nisu obveznici javne nabave
- uključivanje konkretnih aktivnosti za jačanje internih kapaciteta OCD-a u ESF+: poticanje organizacijskog razvoja i osnaživanje ljudskih kapaciteta
- u Nacionalni plan stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2021. do 2027. uključiti potporu specifičnim aktivnostima OCD-a (dobro upravljanje, demokratizacija) koja će izostati u novom programskom i financijskom razdoblju ESF-a

ZA PODRUČJE KULTURE U SKLOPU ESF+ 2021. – 2027.

I KULTURNE POLITIKE:

- u programiranje specifičnih ciljeva OP-a i/ili oblikovanje pojedinih poziva koji obuhvaćaju područje kulture uključiti široki spektar dionika, uz predstavnike OCD-a
- osmisliti specifične pozive na koje će se moći (s uspjehom) prijaviti i manji OCD-i u kulturi, pozive koji neće davati prednost institucionalnim kapacitetima nasuprot kapacitetima udruga u kulturi i umjetničkih organizacija
- uzeti u obzir kapacitete prijavitelja koji djeluju u području kulture 5 ili više godina, u odnosu na aktere koji se zbog projektne prijave prvi put bave produkcijom i posredovanjem kulturnih aktivnosti
- provoditi redovitu evaluaciju projekata u kulturi koji se provode kroz ESF
- raspisati u prilagođenom modalitetu u sklopu ESF+ nastavak poziva koji su bili najavljeni u sklopu ESF-a (Kultura u centru, Umjetnost i kultura za mlade, 54+, Mediji zajednice)

- osigurati sredstva za jačanje kapaciteta OCD-a u kulturi u sklopu ESF+
- osigurati povećanje sredstava za javne potrebe u kulturi u sklopu državnog proračuna i lutrijskih sredstava
- provoditi redovitu evaluaciju projekata u kulturi koji se financiraju kroz državni proračun i lutrijska sredstva
- osigurati stabilno financiranje iz proračuna jedinica lokalne i regionalne samouprave za OCD-e u kulturi
- provesti i javno objaviti niz analiza sektora kulture i umjetnosti koje će kulturu promatrati iz perspektive društvenosti
- izraditi strateške dokumente koji će definirati viziju razvoja kulture u širokom, participativnom procesu, uz ključno sudjelovanje adresata tih promjena

IMPRESSUM

**UKLJUČENI U SVE, PRIORITET NI U ČEMU –
MOŽE LI ESF ZAMIJENITI SUSTAVNU KULTURNU POLITIKU?
Analiza utjecaja financiranja iz Europskog socijalnog fonda na
organizacije u nezavisnoj kulturi u Republici Hrvatskoj**

Autorica Matija Mrakovčić

Urednik Domagoj Šavor

Lektura Tatjana Vukadinović

Dizajn Petra Milički

Izdavač Savez udruga Klubtura

Godina izdavanja 2022.

ISBN 978-953-95994-6-9

Izrada ove publikacije omogućena je financijskom podrškom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva kroz program Centri znanja. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i ne izražava nužno stajalište Nacionalne zaklade. Savez udruga Klubtura je Centar znanja za društveni razvoj u području nezavisne kulture.

CLUBTURE
Savez udruga Klubtura / Clubture Network

